

ANKASAM

bülten

19 Şubat 2023
SAYI: 2023/07

NATO'nun Güney Kore ve Japonya Açılımı

32

Güney Asya Güvenlik
Denkleminde Rusya-ABD
Rekabeti

37

Rusya-Ukrayna Savaşı ve
Gürcistan'ın Artan
Kazanımları

ANKASAM ANALİZ

- 03** Transkarpatya Sorunu'nun Macaristan-Ukrayna İlişkilerine Etkisi
Cemal Ege ÖZKAN
- 06** Sırbistan Yeni Fransız-Alman Planı Sonrası Tutumunu Değiştirecek mi?
Begüm AKKAYA
- 08** Sığınmacı Krizi Karşısında Yunanistan'ın Tutumu
Mustafa ÇUHADAR
- 11** Almanya'nın Latin Amerika Açılımı ve ABD Faktörü
Dr. Emrah KAYA
- 14** Hırvatistan-Sırbistan İlişkilerinde Normalleşme Sinyalleri
Begüm AKKAYA
- 16** İsveç'teki Aşırı Sağ Grupların Oluşturduğu Güvenlik Zafiyeti
Dr. Emrah KAYA
- 19** Rusya-Ukrayna Savaşı Sonrası Danimarka'nın Değişen Güvenlik Paradigması
Cemal Ege ÖZKAN
- 21** Blinken Niçin Yunanistan'ı Ziyaret Edecek?
Dr. Doğacan BAŞARAN
- 24** Avrupa Birliği ve Düzensiz Göç Karşıtı Faaliyetleri
Mahmut Melih BOSTANCI
- 26** Sırbistan Dış Politikası: Vucic'in Denge Politikası
Veli Can AKKAŞ
- 29** Rusya-Pakistan Yakınlaşmasında Enerji Faktörü ve Afganistan
Dr. Emrah KAYA
- 32** Güney Asya Güvenlik Denkleminde Rusya-ABD Rekabeti
Şeyma KIZILAY
- 35** NATO'nun Güney Kore ve Japonya Açılımı
Dr. Cenk TAMER
- 37** Rusya-Ukrayna Savaşı ve Gürcistan'ın Artan Kazanımları
Dr. Emrah KAYA
- 40** Japonya'nın Ukrayna Politikası
Dr. Cenk TAMER
- 42** Özbekistan-Singapur İlişkileri: Çok Yönlü İşbirliği İçin Beklentiler
Aidana BAKTYBEK KYZY

DERGİLER

- 44** Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi Bölgesel Araştırmalar Dergisi

Çankaya Mahallesi, Cemal Nadir Sokak, No: 9, 06880,
Çankaya - Ankara/Türkiye
Tel: +90 312 474 00 46 | Faks: +90 312 474 00 45 E-posta:
info@ankasam.org

Tasarım-Dizgi: Esra Karadağ

Bu yayının tüm hakları Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi'ne (ANKASAM) aittir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek yapılacak makul alıntılar dışında ANKASAM'ın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Bu çalışmada yer alan görüş ve değerlendirmeler yazarına ait olup, kurumsal olarak ANKASAM'ın resmi görüşünü yansıtmaz.

ANKASAM ANALİZ

Transkarpatya Sorunu'nun Macaristan-Ukrayna İlişkilerine Etkisi

Son yıllarda Macaristan ile Ukrayna arasındaki ilişkilerin şekillenmesinde Transkarpatya Sorunu son derece önemli bir yer teşkil etmektedir. Öyle ki; bu durum, Budapeşte yönetiminin 24 Şubat 2022 tarihinde başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı'na ilişkin pozisyonunun belirlenmesinde de kritik bir rol oynamaktadır.

Bahse konu olan durumu açmak gerekirse; Macaristan Hükümeti, Kiev yönetiminin Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Macaristan'dan kopan ve halihazırda Ukrayna'nın bir bölgesi olan Transkarpatya'daki azınlık topluluklarına uyguladığı politikalardan rahatsızdır. Zira Transkarpatya, Birinci Dünya Savaşı'na kadar neredeyse

Cemal Ege ÖZKAN

ANKASAM Avrasya Araştırma Asistanı

1000 yıl boyunca Macar hakimiyetinde bulunmuştur. Bu tarihi bağ ise Macaristan'ın niçin bu bölgeye önem atfettiğini ortaya koymaktadır.Bununla birlikte Transkarpatya, Ukrayna'nın Macaristan ve Slovakya sınırının kesiştiği yerdedir ve ciddi bir Macar nüfusa ev sahipliği yapmaktadır. Nitekim Transkarpatya'da yaşayan Macarların sayısının 140.000 olduğu tahmin edilmektedir. Yani bu bölge, Macaristan'ın tarihsel ve kültürel bağlarının güçlü olduğu bir yerdir.[1]

Bu noktada belirtmek gerekir ki; Budapeşte ile Kiev arasındaki gerginliğin temeli, Ukrayna Parlamentosu'nun 2017 yılında kabul ettiği Macarca da dahil olmak üzere ulusal azınlıkların dillerinin okul eğitiminde kullanılmasına kısıtlamalar getiren bir eğitim yasasından kaynaklanmaktadır.[2] Her ne kadar Ukrayna'nın temel hedefi, Rus dilinin Ukrayna'daki faaliyet alanını kısıtlamak olsa da Macarca da bundan nasibini almıştır. Budapeşte yönetimi, mevzubahis yasaya sert tepki göstermiş ve 2017 senesi, taraflar arasındaki ilişkiler açısından bir dönüm noktası olmuştur.

Görüldüğü üzere, söz konusu anlaşmazlık nedeniyle Macaristan ile Ukrayna arasındaki ilişkiler, bahsi geçen savaştan çok daha önce bozulmuştur. Zaten bu nedenle Budapeşte yönetimi, 2019 senesinde bölgedeki seçimlerin sonucunu etkilemeye çalışmakla suçlanmış ve Macaristan, bu anlaşmazlıktan ötürü Ukrayna'nın Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne (NATO) üyelik müzakerelerini engellemiştir.[3]

Dolayısıyla Budapeşte'nin Ukrayna'daki savaştaki mevcut politikası değerlendirilirken; bu sorunun da önemli bir yer tuttuğu göz önünde bulundurulmalıdır. Bir diğer ifadeyle Macaristan, savaş vesilesiyle Ukrayna'nın Transkarpatya'daki Macar azınlığa karşı takip ettiği siyaseti etkilemeye çalışmaktadır. Bu bakımdan Macaristan'ın mevzubahis savaşa yönelik tutumu, bazı çevrelerin iddia ettiği gibi salt Rus yanlılığıyla açıklanamaz.

Öte yandan Macaristan Başbakanı Viktor Orban, 24 Ekim 2022 tarihinde verdiği bir mülakatta Ukrayna'daki savaştan sonra, Macar azınlığın haklarını garanti altına alan Macaristan-Ukrayna işbirliği konusunda kapsamlı bir anlaşmaya ihtiyaç duyulacağına dikkat çekmiştir. [4]Orban'ın yanı sıra Macaristan Dışişleri Bakanı Peter Szijjarto da 29 Kasım 2022 tarihinde ülkesinin Ukrayna'yla azınlık hakları konusunda yaşadığı anlaşmazlık sebebiyle NATO-Ukrayna ilişkisini geliştirmekten sorumlu resmi organın toplanmasını engellemeye devam edeceğini dile getirmiştir. Ayrıca Szijjarto, Budapeşte'nin yıllar önce Ukrayna'nın Transkarpatya'da yaşayan Macarların haklarını geri verene kadar bu organın toplanmasını kabul etmeyeceğini açıkça belirttiğini ifade etmiştir.[5]

Anlaşılabileceği gibi, Macaristan'ın savaşa ilişkin tutumunda Transkarpatya Meselesi önemli bir yere sahiptir. Ayrıca Budapeşte yönetimi, söz konusu sorun kapsamında Kiev'e karşı hem Avrupa Birliği (AB) hem de NATO faktörünü kullanmaya çalışmaktadır. Bu yüzden de Ukrayna'nın bu iki örgüte üyelik ve entegrasyon sürecinin bir anlamda Macaristan'a bağlı olduğu öne sürülebilir. Bu bakımdan Budapeşte, Kiev'in bahsi geçen örgütlere katılabilmesi için birtakım tavizler koparmaya çalışacaktır.

Diğer taraftan 2023 yılının Ocak ayında dünya basınına Macaristan'ın Ukrayna'ya yapılması planlanan 500 milyon avroluk AB askeri yardımını veto edeceği haberi yansımıştır. Lakin 23 Ocak 2023 tarihinde Szijjarto, Budapeşte'nin böyle bir tavır takınmayacağını dile getirmiştir. Bununla birlikte Macaristan Dışişleri Bakanı, yeniden Traskarpatya Meselesi'ni gündeme getirmiştir. Szijjarto, Ukrayna Hükümeti'ni Transkarpatya'daki Macar azınlığın haklarına saygı göstermeye çağırarak ve etnik Macarların son zamanlarda yerel yetkililerin saldırılarına maruz kaldığını öne sürmüştür. Üstelik Szijjarto, Kiev yönetiminin bu tutumunun ilerleyen süreçte Macaristan'ın Ukrayna'yı destekleyen kararlar almasını zorlaştıracaklarını da belirtmiştir.[6] Bu nedenle de Macaristan'ın Ukrayna'ya yönelik AB yardım paketlerini bir pazarlık unsuru olarak kullanmaya gayret edeceği söylenebilir.

Kısaca özetlemek gerekirse; Ukrayna'nın Macaristan'ın tarihsel bağlarının olduğu Transkarpatya Bölgesi'nde birtakım reformlar yapmadan NATO'ya üyeliğinin gerçekleşmesi son derece zordur. Dolayısıyla Macaristan'ın Ukrayna'nın AB'ye ve NATO'ya üyeliğini Transkarpatya'daki emellerini gerçekleştirebilmek için bir fırsat olarak algıladığı söylenebilir. Zaten Budapeşte, yıllar önce Kiev'in ittifaka üyeliği gündeme geldiğinde de bu sorun nedeniyle veto yetkisini kullanmıştır. Mevcut durumda da Macaristan, söz konusu politikasını sürdürmektedir.

Sonuç olarak Transkarpatya Sorunu'nun Budapeşte ile Kiev arasındaki münasebetler değerlendirilirken; pek çok kez göz ardı edildiği ifade edilebilir. Bu mesele, Macaristan'ın mevzubahis savaşa ilişkin siyasetinin şekillenmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Budapeşte'nin Kiev'den istediklerini elde edememesi halinde, Ukrayna'nın NATO ve AB'yle entegrasyon süreçlerinin sekteye uğratabileceği öngörülebilir.

[1] "Hungary: Kyiv's Minority Rights Stance 'Limits' Any Support in Conflict", Euractiv, https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/hungary-kyivs-minority-rights-stance-limits-any-support-in-conflict/, (Erişim Tarihi: 30.01.2023).

[2] "Ukraine War Feeds Dreams of Hungarian Far-Right Reclaiming Lost Land", Balkan Insight, <https://balkaninsight.com/2022/05/04/ukraine-war-feeds-dreams-of-hungarian-far-right-reclaiming-lost-land/>, (Erişim Tarihi: 30.01.2023).

[3] "Hungary's 'Pro-Russia' Stance Was Inevitable", Politico, <https://www.politico.eu/article/hungary-pro-russia-stance-inevitable/>, (Erişim Tarihi: 30.01.2023).

[4] "Orbán: After the War There Will be a Need to Guarantee the Rights of the Hungarian Minority in Ukraine-Interview", Daily News Hungary, <https://dailynewshungary.com/orban-after-the-war-there-will-be-a-need-to-guarantee-the-rights-of-the-hungarian-minority-in-ukraine-interview/>, (Erişim Tarihi: 30.01.2023).

[5] "Hungary Defends Continued Block of a NATO-Ukraine Meet Up", Euractiv, <https://www.euractiv.com/section/politics/news/hungary-defends-continued-block-of-a-nato-ukraine-meet-up/>, (Erişim Tarihi: 30.01.2023).

[6] "Hungary Won't Veto EU Arms Funding to Ukraine, Official Says", Associated Press, <https://apnews.com/article/russia-ukraine-politics-european-union-peter-szijjarto-europe-28d2a306ea846547b827ebce4d66b2f7>, (Erişim Tarihi: 30.01.2023).

ANKASAM ANALİZ

Sırbistan Yeni Fransız-Alman Planı Sonrası Tutumunu Değiştirecek mi?

Kosova'nın 2008 yılında bağımsızlığını ilan etmesine rağmen Sırbistan'ın bu ülkeyi tanınamamasının etkisi halen devam etmektedir. Bu bağlamda Sırbistan, Kosova'nın Birleşmiş Milletler (AB) ve Avrupa Birliği (AB) gibi ulus üstü ve uluslararası örgütlere girmesini önlemeye çalışmaktadır.

Bilindiği üzere, Sırbistan ile Kosova arasında araç plakaları üzerine trafikte serbest dolaşım konusunda yapılan anlaşmanın 2021 yılında süresinin dolmasıyla taraflar arasındaki gerginlik tırmanmıştır. Bu nedenle de Kosova'nın kuzeyindeki Sırların barikatlar kurarak yolları kapattığı görülmektedir. Taraflar arasında adeta bir rutin haline gelen ve kuzeyde barikatların kurulmasıyla yükselen tansiyona son vermek için AB, arabuluc-

uluk faaliyetlerinde bulunmaktadır. Hem Sırbistan'ın 2023 yılı itibarıyla Kosova konusunda karşı karşıya olduğu koşullar hem de Priştine-Belgrad hattındaki ilişkilerin gidişatı nedeniyle Fransız-Alman Planı öne çıkmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve AB gibi arabulucu rolündeki uluslararası aktörlerin de desteklediği söz konusu plan, Avrupa tarafından Sırbistan ve Kosova'ya ilk olarak 2022 senesinin Eylül ayında sunulmuştur. Fakat taraflar arasında uzlaşma sağlanamamış ve böylece iki ülke arasındaki münasebetlerin iyileşmesine yönelik süreç dondurulmuştur. Hatta AB'nin sunduğu plan görüşülürken bile Sırbistan Cumhurbaşkanı Alexander Vucic, anayasaya aykırı olacağı için Kosova'nın Birleşmiş Milletler (BM) üyesi olmasının Belgrad açısından kabul edilemez bulunduğunu dile getirmiştir.[1]

Begüm AKKAYA

İlk Fransız-Alman Planı, temelde iki ülke arasındaki iyi komşuluk ilişkilerini, toprak bütünlüğüne ve yargı yetkisine karşılıklı saygıyı ve Avrupa'da bölgesel güvenlik ve işbirliği kapsamında Batı Balkanlar'da barışçıl ilişkilerin geliştirilmesini öngörmektedir.[2] Bu plana ilişkin anlaşma sağlanamamasının ardından 2022 senesinin Aralık ayında Sırp kökenli bir polis memurunun gözaltına alınması üzerine Kosova'nın kuzeyinde Sırlar tarafından barikatların kurulmasıyla bölgedeki gerginlik yeniden yükselmiştir.[3] Sonrasında AB, taraflar arasında uzlaşma sağlamak için çalışmalarını yoğunlaştırmıştır. Bu bağlamda revize edilerek hem Kosova'ya hem de Sırbistan'a sunulan yeni Fransız-Alman Planı'nın ise ilk haliyle benzer noktalara değindiği görülmektedir.

Sırp gazetesi Danas tarafından, diplomatik kaynaklardan elde edilen Fransız-Alman Planı'nın ikinci halinin yayınlanmasının akabinde AB Özel Temsilcisi Miroslav Lajcak, planın felsefesinin değişmediğini belirtmiştir.[4] Buna karşılık planın yeni halinde yer alan bir madde, Sırbistan'ın tutumunda değişikliğe sebebiyet verebilir. Zira Fransız-Alman Planı'nın yeni halinin 7. maddesinde, son günlerde Kosova'ya daha fazla baskı yapılmasına neden olan Sırp Belediyeler Birliği'nin kurulması konusuna ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Bahsi geçen maddede şu ifadeler yer almaktadır:[5]

"Her iki taraf da Kosova'daki Sırp topluluğu için uygun bir özyönetim düzeyi ve hizmet sağlamak amacıyla Avrupa Konseyi'nin ilgili araçlarına ve mevcut Avrupa deneyimlerinin kullanımına uygun olarak somut anlaşmalara varılmasını savunmaktadır."

Ayrıca ilgili metinde, Kosova'da Sırp Ortodoks Kilisesi'nin statüsünün resmileştirecek bir düzenleme de vardır. Fakat planın 4. maddesinde Sırbistan'ın Kosova'nın herhangi bir örgüte üye olmasına karşı çıkmayacağını da taahhüt etmesi istenmektedir.[6] Bu noktada 2022 yılının Kasım ayında taraflar arasında görüşmeler yapılırken; Vucic'in Kosova'nın Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) ve AB gibi örgütlere üye olmasını kabul etmeyeceklerini belirttiği hatırlanmalıdır.

Belgrad'ın bu yaklaşımına rağmen arabulucular, Sırbistan'ın tutumunu değiştirebilecek bir uyarıda bulunmuştur. Çünkü 23 Ocak 2023 tarihinde yaptığı basın açıklamasında Vucic, arabulucuların kendisine önerilerin kabul edilmemesi halinde Sırbistan'ın Avrupa entegrasyon sürecinin kesintiye uğrayacağını, ülkeye yönelik yatırımların durdurulacağını ve geri çekileceğini söylediklerini dile getirmiştir.[7]

Bu kapsamda Vucic'in son dönemlerde yaptığı açıklamalara bakıldığında, son kararı Sırp halkına bırakmakla birlikte Avrupa'nın önerisinin kabulüne ılımlı yaklaştığı ifade edilebilir. Vucic'in açıklamasını takip edecek şekilde Sırbistan Dışişleri Bakanı Ivica

Dacic de 24 Ocak 2023 tarihinde AB üyeliğinin Sırbistan için stratejik bir hedef olmaya devam ettiğini vurgulayarak Rusya-Ukrayna Savaşı konusunda AB'nin fikirlerine yönelik ılımlı bir açıklamada bulunmuştur.[8]

Sonuç olarak tüm bu gelişmelere bakıldığında, Sırbistan'ın hem AB üyeliği motivasyonu hem de yatırımların geri çekilmesi ihtimali nedeniyle Rusya'ya benzer bir yalıtılmışlık korkusuyla yeni Fransız-Alman Planı'na ılımlı yaklaştığı söylenilebilir. Ayrıca Belgrad'ın sık sık dile getirdiği Kosova'da bir Sırp Belediyeler Birliği'nin kurulmasının da planda geçmesi, Sırbistan'ın plana olumlu yaklaşmasında etkili olacaktır. Bu yüzden de Sırbistan-Kosova ilişkilerinde önemli bir dönüm noktası yaşanabilir.

[1] "Belgrade, Pristina Confirm German-French Proposal for Kosovo Deal", Balkan Insight, <https://balkaninsight.com/2022/10/10/belgrade-pristina-confirm-german-french-proposal-for-kosovo-deal/>, (Erişim Tarihi: 27.01.2023).

[2] "Leak: Franco-German plan to resolve the Kosovo-Serbia dispute", Euractiv, <https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/leak-franco-german-plan-to-resolve-the-kosovo-serbia-dispute/>, (Erişim Tarihi: 27.01.2023).

[3] "Serbia Puts Troops on High Alert as Tensions with Kosovo Rise", The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2022/dec/27/serbia-puts-troops-on-high-alert-as-tensions-with-kosovo-rise>, (Erişim Tarihi: 27.01.2023).

[4] "Lajcak jep detaje për propozimin franko-gjerman: I ka 11 pika, duhet t'i japim fund krizave me një marrëveshje", Gazeta Express, <https://www.gazetaexpress.com/lajcak-jep-detaje-per-propozimin-franko-gjerman-i-ka-11-pika-duhet-ti-japim-fund-krizave-me-nje-marreveshje/>, (Erişim Tarihi: 27.01.2023).

[5] "Danas publikon 10 pikat e planit franko-gjerman: Kosova dhe Serbia ia njohin njëra-tjetres simbolet e dokumentet", Gazeta Express, <https://www.gazetaexpress.com/danas-publikon-10-pikat-e-planit-franko-gjerman-kosova-dhe-serbia-ia-njohin-njera-tjetres-simbolet-e-dokumentet/>, (Erişim Tarihi: 27.01.2023).

[6] Aynı yer.

[7] "Ako ne prihvatimo plan petorke, prekidaju se evropske integracije Srbije": Šta je sve rekao Vučić u svom obraćanju?", Danas, <https://www.danas.rs/vesti/politika/obracanje-vucica-o-kosovu/>, (Erişim Tarihi: 27.01.2023).

ANKASAM ANALİZ

Sığınmacı Krizi Karşısında Yunanistan'ın Tutumu

2010 yılında yaşanan Arap Baharı neticesinde gelişen olaylar sonrasında Ortadoğu coğrafyasından kaynaklanan bir göç hareketi başlamıştır. Özellikle de Afganistan gibi ülkelerde yaşanan olaylar sonrasında yeni göç dalgaları meydana gelirken; bölgede istikrarın sağlanamaması, bu göç hareketlerinin günümüzde bile devam etmesine neden olmaktadır. Öte yandan 2022 yılının başında Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik askeri müdahalesiyle birlikte bu

göç dalgalarına bir yenisi daha eklenmiştir. Bilhassa Ukrayna'daki savaştan kaçan Ukraynalılar, Avrupa ülkelerine yönelirken; savaş karşıtı Rusların da bu dalgaya dahil oldukları bilinmektedir.

Sığınmacılar açısından konumu itibarıyla bir transit ülke olan Yunanistan, bu dönemde Avrupa Birliği (AB) üyeliğinin de etkisiyle hedef ülke haline gelmiştir. Özellikle de İtalya ve İspanya gibi AB üyesi

**Mustafa
ÇUHADAR**

devletlerle beraber bu göç dalgalarını ilk karşılayan ülkelerden olması hasebiyle Yunanistan, sığınmacı krizinde kilit ülke olarak ön plana çıkmıştır. Nitekim bulunduğu konum itibarıyla Ege Denizi ve Akdeniz'e kıyıdaş olması, Yunanistan'ın önemini arttırmıştır.

Bu konuda Atina yönetiminin AB müktesebatına uygun hareket etmesi gerekmektedir. Ancak son dönemde Yunanistan merkezli gelişmelere bakıldığında, sığınmacılar açısından vahim bir tablonun ortaya çıktığı görülmektedir. Zira Yunan yetkililerin Ege Denizi'nde uyguladığı "geri itme" politikası, ölümlere varan sonuçlar doğururken; mevcut sığınmacı kamplarında da durumun farklı olmadığı belirtilmektedir.[1]

Çeşitli sivil toplum kuruluşları, yaşanan insan hakları ihlallerini birtakım raporlar çerçevesinde gündeme getirmiştir. Bu kamplarda açlık krizinin yaşandığı ifade edilirken; hükümetin mevzu bahis iddiaları reddettiği görülmektedir.[2] 2009 yılının sonunda yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması'na göre AB üye ülkeleri, sığınmacıların geri gönderilmemesini içeren şartı kabul etmektedir. Bunun da ötesinde, 1951 yılında imzalanan Cenevre Sözleşmesi'ne göre, ülke sınırlarına ulaşan sığınmacıların geri gönderilememesi gerekmektedir.

Anlaşılabileceği üzere, Yunanistan'ın göçmen politikası hem AB hukukuna hem de uluslararası hukuka aykırıdır. Dahası Atina yönetiminin son dönemde Meriç sınırını güçlendirme gayreti içerisinde olduğu da görülmektedir. Bunu yaparken de sınıra tel örerek ülkeye dışarıdan kaçak girişleri engellemeyi amaçlayan bir strateji yürütülmektedir. Her ne kadar hedef bir ülkenin düzensiz göçü kontrol alması normal bir durum olsa da Yunanistan'ın bu süreçte sınırda sığınmacılara şiddet uygulayarak geri itme politikasını benimsemesi ciddi bir insan hakları ihlalidir.[3]

Atina, düzensiz göçün ve sığınmacıların ülke ekonomisinde ve güvenliğinde giderek daha fazla yük oluşturduğunu öne sürerek AB'yi devreye sokmak istemektedir. Nitekim Yunanistan, AB'den göç konusunda daha fazla yardım etmesini talep etmiştir.[4] Devam eden Rusya-Ukrayna Savaşı neticesinde ekonomik bunalımın giderek derinleştiği ve enerji krizi nedeniyle zor günler yaşandığı bir dönemde AB'nin yeni bir göç ve sığınmacı dalgasından kaçınmak istediği açıktır. Bu yüzden de AB yetkilileri tarafından yapılan açıklamalardan Yunanistan sınırının bir Avrupa sınırı olarak algılandığı anlaşılmaktadır.

Anlaşılabileceği gibi Atina, göçmen meselesini bir araç haline getirerek sığınmacı krizini AB karşısında bir koz olarak kullanmaktan çekinmemektedir. Bu durum, Yunanistan'ın AB içerisindeki etkisini arttırırken; Atina yönetiminin bazı adımlarının görmezden gelinmesine sebebiyet vermektedir. Bilhassa son dönemde yaşanan vahim olaylara AB'nin sessiz kalması da bunu teyit eder niteliktedir.

Tüm bunlara ek olarak sivil toplum kuruluşları tarafından bu konu üzerinden eleştirilen Yunanistan'ın söz konusu suçlamaları üzerinden atmak için AB'ye çağrıda bulunduğu da anlaşılmaktadır. Zira 2023 yılının başında Meriç Nehri boyunca sınıra örülen dikenli telleri ve alınan tedbirleri, AB ülkelerinin Büyükelçilerine gösteren Atina yönetimi, göçmen konusunda çaba harcadığına üye devletleri inandırmak istemektedir.

Öte yandan gerek Yunanistan'ın gerekse de AB'nin sığınmacılara karşı çifte standart uyguladığını söylenebilir. Bilhassa Rusya-Ukrayna Savaşı'ndan kaçan Ukraynalılar için sert önlemlerinden vazgeçen Yunanistan'ın Ukraynalılara kamplarda yer açmak için mevcut sığınmacıları yerinden ettiği iddiaları da dikkat çekicidir. [5]

Sonuç olarak Yunanistan'ın göçmen politikasında bir açmazdan bahsedilebilir. Sert önlemlerin artması ve bu süreçte uluslararası hukuka aykırı adımların atılması, söz konusu açmazı gözler önüne sererken; AB'nin bu duruma sessiz kalması da yaşanan sorunun bir başka boyutunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda AB'nin göç hareketini önlemek için Yunanistan'a üstü kapalı bir şekilde destek verdiği öne sürülebilir. Öte yandan Ukraynalılar üzerinden uygulanan çifte standardın diğer AB ülkelerinde artış gösteren ırkçılık ve ayrımcılığın bir yansıması olarak değerlendirilmesi de mümkündür.

[1] Eleni Siapikoudi, "Refugee Crisis: Pushbacks and Harsh Sentences for Refugees", Friedrich Naumann Foundation, <https://www.freiheit.org/greece/refugee-crisis-pushbacks-and-harsh-sentences-refugees>, (Erişim Tarihi 03.02.2023).

[2] Helena Smith, "Greek Government Blamed for Hunger Crisis in Refugee Camps", The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2022/jan/24/greek-government-blamed-for-hunger-crisis-in-refugee-camps>, (Erişim Tarihi 03.02.2023).

[3] "Greece: Migration Policy Having "Suffocating Effect" on Human Rights Defenders Says UN Expert", OHCHR, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2022/06/greece-migration-policy-having-suffocating-effect-human-rights-defenders>, (Erişim Tarihi 03.02.2023).

[4] Costas Kantouris, "Greece Expanding Border Wall, Calls for EU Help on Migration", The Associated Press, <https://apnews.com/article/politics-turkey-government-european-union-greece-europe-271147c8ec3a4c0b85458e25ff52a2aa>, (Erişim Tarihi 03.02.2023).

[5] "Hot and Cold: Greece's Treatment of Ukrainian and NON-UKRAINIAN REFUGEES", The New Humanitarian, <https://www.thenewhumanitarian.org/news-feature/2022/08/16/Greece-refugees-Ukraine-asylum-system-application>, (Erişim Tarihi 03.02.2023).

ANKASAM ANALİZ

Almanya'nın Latin Amerika Açılımı ve ABD Faktörü

Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) 1823 yılında ilan ettiği Monroe Doktrini'yle arka bahçesi olarak lanse etmeye çalıştığı Latin Amerika, 2000 yılından sonraki süreçte yükselen sol dalgaların etkisiyle siyasi, ekonomik ve güvenlik noktasında daha bağımsız kararlar almaktadır. Zira Venezuela'da Hugo Chavez'le başlayan süreç,

günümüzde yaşanan ikinci sol dalgayla devam etmektedir. Söz konusu gelişmeler, ABD'nin nüfuzunun kırılması manasına gelmektedir.

Bununla birlikte Soğuk Savaş sonrası süreçte Avrupa'da da ABD'den daha bağımsız hareket etme konusunda bir irade ortaya çıkmış ve bu

Dr. Emrah KAYA
ANKASAM
Orta Asya Uzmanı

yönelim, zamanla güçlenmiştir. Ancak Rusya-Ukrayna Savaşı'yla birlikte ABD, Avrupa'daki nüfuzunu yeniden arttırmıştır. Bahse konu olan durum, Avrupa'daki daha bağımsız karar alma ve özerk politika izleme iradesini zayıflatmıştır.

Bu bağlamda Avrupa'da daha bağımsız politika izlenmesini isteyen devletlerden biri Almanya'dır. Ancak Rusya-Ukrayna Savaşı'nın ardından Berlin yönetiminin bu politikayı hayata geçirme ihtimali büyük oranda zayıflamıştır. Bununla birlikte ABD'nin hem Avrupa'ya hem de Avrasya'ya yönelik politikalarına bakıldığında, Almanya'nın çıkarlarına aykırı bir tutum sergilediği görülmektedir.

Almanya, savaş öncesi süreçte Rusya'yla önemli ilişkilere sahipti. Rusya-Ukrayna Savaşı'nın başlamasıyla Berlin, savaşın en kısa zamanda bitmesini ve uzlaşının sağlanmasını savunmaktadır. Ancak Washington, Rusya'nın Ukrayna'da önemli ölçüde zayıflatılmasını hedeflemektedir. Böylelikle tek kutuplu sisteme aykırı hareket eden bir devletin gücü ve etkisi kırılabilecekti. Bu nedenle Rusya'yla münasebetleri zarar gören Almanya, diğer devletlerle ilişkilerini güçlendirmeye başlamış ve Çin'e yönelmiştir. Ancak ABD, Çin'in de bir tehdit olarak nitelendirilmesini istemektedir. Bilhassa Tayvan Meselesi üzerinden Pekin'i tahrik ederek bir çatışma yaşanmasını ve Rusya örneğinden de görüleceği üzere, Avrupa ile Çin arasındaki köprülerin yıkılmasını hedeflemektedir.

Diğer taraftan ABD, Avrupa'yı kendisinden bağımsız bir aktöre dönüştürme politikaları izleyen devletlere karşı çeşitli stratejiler geliştirmektedir. Almanya'nın bağımsız bir politika izleyen Avrupa yaratma düşüncesine karşı ABD, bölgede bir rekabet ortamı yaratmaktadır. Zira Polonya, ABD'ye yakın bir politika yürütmektedir. Nitekim Washington yönetimi, Varşova'yı Berlin'e karşı desteklemektedir. Bu noktada Almanya ile Polonya'nın rakip olduğu algısı üzerinden ABD, bölgesel nüfuzunu sürdürmektedir. Bu bağlamda Washington, Avrupa içinde bir rekabet ortamı yaratarak Avrupa'nın bağımsız hareket etme iradesini ve ihtimalini zayıflatmaktadır.

ABD'nin bu politikasına karşı Almanya'nın belirlediği ana stratejilerden biri Latin Amerika'ya yönelmek olmuştur. Çünkü dünyadaki konjktüre bakıldığında ABD karşıtı aktörleri en yoğun olarak görüldüğü yerlerden biri Latin Amerika'dır. Bölgede sol dalganın tekrar yükselişe geçmesi, Almanya'ya ABD'nin Latin Amerika'daki nüfuzunu daha da zayıflatma imkanı tanımaktadır.

Bu kapsamda Almanya'dan Latin Amerika'ya son dönemde üst düzey bir ziyaret gerçekleştirilmiştir. Almanya Şansölyesi Olaf Scholz'un Brezilya, Arjantin ve Şili'ye düzenlediği ziyaretin amacı da görünürde Çin'e olan bağımlılığını azaltmak, enerji işbirliğini arttırmak ve demokrasilerin güçlendirilmesine katkıda bulunmaktır.[1] Üç devletin de ortak özellikleri hem Latin Amerika'nın en önemli aktörleri arasında yer alması hem de sol liderler tarafından yönetiliyor olmasıdır.

ABD'nin baskısıyla Rusya ve Çin'le olan ilişkilerini tekrardan gözden geçirmek durumunda kalan Scholz'un ziyaretindeki Çin'e olan bağımlılık, enerji ve demokrasi vurguları önem taşımaktadır. Zira Avrasya ülkeleriyle gerilen ilişkileri nedeniyle Berlin, çeşitli hammadde ve mineral temini konusunda sorun yaşamaktadır. Bu noktada Çin'e olan bağımlılığını azaltmak için Latin Amerika'nın yeraltı kaynaklarına odaklanmıştır.

Öte yandan Almanya, savaş nedeniyle Rusya'yla olan ilişkilerini en düşük seviyeye çekerek enerji kriziyle karşı karşıya kalmıştır. Bu ortamda Berlin'in Latin Amerika'daki enerji kaynaklarına ve yenilenebilir enerjiye olan ilgisi artmıştır. Çünkü güçlü bir Alman ekonomisi için ucuz ve sürdürülebilir enerji temini kritik önemdedir. Latin Amerika devletlerinin taşıdığı potansiyel de bu süreçte Almanya'nın rahatlamasını sağlayacaktır.

Bu iki başlık, Almanya'nın ekonomik çıkarları için doğrudan ve ABD'yle rekabette dolaylı olarak bağlantılı görülebilir. Ancak demokrasi vurgusu, kritik öneme sahiptir. Zira ABD, arka bahçesi şeklinde gördüğü bölgede sol liderlerin ve yönetimlerin yükselişini istememektedir. Bu nedenle Soğuk Savaş boyunca bölgede çeşitli asker darbeleri destekleyen Washington yönetimi, günümüzde de çeşitli araçlarla ve gerekirse askeri darbelerle sol liderleri iktidardan uzaklaştırmaya çalışmaktadır.

Bu noktada Scholz'un ziyareti büyük önem taşımaktadır. Zira daha önceki dönemlerde Brezilya ve Arjantin'in solcu liderleri çeşitli tartışmalı kararlarla görevlerinden uzaklaştırılmış veya yargılanmıştır. Scholz'un ziyareti ise mevcut yönetimlere destek olarak görülebilir. Bu durum ise ABD'nin istemediği bir ortam yaratmaktadır. Çünkü ABD'nin Latin Amerika'yı arka bahçesi haline getirmek için ilan ettiği Monroe Dok-

trini, yine Avrupalı aktörlere karşı ilan edilmişti. Ayrıca Washington, uzun yıllar boyunca Sovyetler Birliği tehdidine karşı koruduğu Avrupa'nın kendisine aykırı bir politika benimsemesini istememektedir. Dolayısıyla Scholz'un ziyaretinin tam tersi bir durum yarattığı öne sürülebilir.

Ülkeler bazında düzenlenen ziyaretlere bakıldığında, Brezilya'da kısa süre önce gerçekleştirilen seçimleri, solcu kimliğiyle de bilinen eski Lula da Silva kazanmıştır. 1 Ocak 2023 tarihinde yemin ederek görevine başlayan Lula'yı[2] ilk ziyaret eden Batılı ülke lideri Scholz olmuştur.[3] Zira Brezilya, Latin Amerika'nın en önemli aktörlerinden biri olmakla birlikte ABD'nin nüfuzunu zayıflatılması ve ABD karşıtı cephenin güçlendirilmesi hususunda kritik bir rol oynayabilir.

Scholz ile Lula arasındaki görüşmenin en önemli gelişmelerinden biri, Lula'nın Brezilya'nın bir barış ülkesi olduğunu dile getirerek Ukrayna'ya silah yardımı göndermeyeceğini açıklamasıdır. Bahsi geçen durum, Scholz için istediğini elde edememesi olarak yorumlansa da aslında Almanya, Latin Amerika'daki ülkelerin savaşın sürmesini desteklemediği mesajını vererek elini güçlendirmeye çalıştığı aşıkardır. Çünkü diğer Latin Amerika ülkelerinin çoğu savaşın sürmesini desteklememektedir. Bu yüzden de mevzubahis ziyaret, Almanya'nın değil; ABD'nin bir kaybı olarak okunabilir.[4]

Diğer yandan yakın geçmişte Çin'in Kuşak-Yol Projesi'ne dahil olan Arjantin, ABD karşıtlığının yüksek olduğu devletlerden biridir.[5] Ayrıca tarihsel olarak Almanya ile Arjantin arasında köklü ilişkilerin bulunduğundan bahsetmek mümkündür.

Bununla birlikte Arjantin'de ele alınan konulardan biri de Avrupa Birliği (AB)-Güney Amerika Ortak Pazarı (Mercosur) arasında yapılan serbest ticaret anlaşmasının onaylanmasıdır. Böylece Avrupa ile Latin Amerika arasındaki ticari ilişkiler derinleşecek ve ABD'den bağımsız hareket etmek isteyen bölgeler arasındaki ilişkilerin daha kurumsal çerçevede güçlenmesi mümkün olacaktır.[6]

Son olarak Scholz'un Şili ziyaretine bakıldığında, söz konusu ülke, Arjantin'le birlikte özellikle de lityum gibi yeraltı kaynakları bakımından kritik öneme sahiptir. Lityum üçgeni üzerinde oturan Arjantin ile Şili'nin yeraltı kaynakları, dünyada elektrikli araçların üretiminin arttığı bir dönemde hayati öneme sahiptir. Ayrıca bölge devletleri arasında "Lityum OPEC"inin kurulmaya çalışıldığı ve Çin'in burada etkili bir aktör olma ihtimalinin bulunduğu düşünüldüğünde, Almanya'nın bu süreçten uzak kalmak istememesi gayet anlaşılabilir bir durumdur.[7] Ayrıca Almanya'nın Şili'nin bakır madenlerine ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapmak istediği bilinmektedir.[8]

Sonuç olarak Almanya, Avrupa'yı arka bahçesi haline getirmek isterken; ABD'nin politikaları nedeniyle bu ülkenin arka bahçesine yönelmiştir. Avrupa'daki Almanya etkisinin zayıflamasına karşılık Berlin yönetimi, ABD'nin Latin Amerika'daki etkisini zayıflatmak istemektedir. Bu noktada ABD'nin baskısıyla Almanya'nın Rusya ve Çin'le olan ilişkileri gerilirken; Berlin de ABD'nin Latin Amerika devletleriyle olan ilişkilerini sekteye uğratmak istemektedir. Bu süreçte Almanya, Latin Amerika'ya yumuşak söylemlerle yaklaşırsa da aslında arka planda ABD'den daha bağımsız hareket edecek bir Avrupa için zemin hazırlamaya çalışmaktadır. Buna ek olarak Berlin yönetimi, kurduğu ikili ilişkilerle Latin Amerika'da bir nüfuz sahası inşa etmeye çalışmaktadır.

[1] "German Chancellor Visits Three Key Latin American Countries in Bid Boost Energy Cooperation", Euronews, <https://www.euronews.com/2023/01/30/german-chancellor-visits-three-key-latin-american-countries-in-bid-boost-energy-cooperatio>, (Erişim Tarihi: 06.02.2023).

[2] Soledad Quartucci, "Lula da Silva is Sworn in as President of Brazil", Latina Republic, <https://latinarepublic.com/2023/01/02/lula-da-silva-is-sworn-in-as-president-of-brazil/>, (Erişim Tarihi: 06.02.2023).

[3] "German Chancellor Visits Three Key Latin American Countries...", a.g.m.

[4] "Lula Won't Send Arms to Ukraine: "Brazil Is a Country of Peace"", TeleSur, <https://www.telesurenglish.net/news/Lula-Wont-Send-Arms-to-Ukraine-Brazil-Is-a-Country-of-Peace-20230130-0027.html>, (Erişim Tarihi: 06.02.2023).

[5] Fermin Koop, "Argentina Joins China's Belt and Road Initiative", Dialogo Chino, <https://dialogochino.net/en/trade-investment/argentina-joins-china-belt-and-road-initiative/>, (Erişim Tarihi: 06.02.2023).

[6] "Scholz Calls for Swift EU-Mercosur Free Trade Deal on First South America Trip", The National News, <https://www.thenationalnews.com/world/europe/2023/01/29/scholz-calls-for-swift-eu-mercotur-free-trade-deal-on-first-south-america-trip/>, (Erişim Tarihi: 06.02.2023).

[7] Emrah Kaya, "'Lityum OPEC'i" ve Çin-ABD Rekabeti", ANKASAM, <https://www.ankasam.org/lityum-opeci-ve-cin-abd-rekabeti/>, (Erişim Tarihi: 06.02.2023).

ANKASAM ANALİZ

Hırvatistan-Sırbistan İlişkilerinde Normalleşme Sinyalleri

Ortodoks Noeli vesilesiyle Zagreb'de düzenlenen bir resepsiyona katılan Sırbistan Dışişleri Bakanı Ivica Dacic ile Hırvatistan Başbakanı Andrej Plenkovic'in iki ülke arasındaki ilişkilere dair yapıcı açıklamalarda bulunması,[1] taraflar arasındaki buzların erimesi ihtimalini gündeme getirmiştir.

Bilindiği üzere, Sırbistan ile Hırvatistan arasında çözülmeyi bekleyen sorunlar, Yugoslavya'nın dağılmasıyla ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda Bosna Hersek, Hırvatistan, Makedonya, Karadağ, Sırbistan ve Slovenya olmak üzere altı cumhuriyetten oluşan Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin[2] 1991-1992 yıllarında dağılmasının ardından yaşanan trajik olaylar, bağımsızlığını kazanan devletlerin birbiriyle olan ilişkilerini

şekillendirmeye devam etmektedir. Hırvatistan ile Sırbistan da bu kategoride bulunmaktadır.

Hırvatistan'ın 1991 yılında bağımsızlığını ilan etmesini takiben ülkedeki etnik Sırp azınlığın Sırbistan'ın yardımıyla ayaklanması sonrasında yaşanan ve on binlerce insanın olumsuz etkilenmesine sebebiyet veren yoğun çatışmalar, taraflar arasındaki gerilimli ilişkilerin temelini oluşturmaktadır. İki ülke arasında özellikle de Hırvatistan'daki Sırlar ve Sırbistan'daki Hırvatlar olmak üzere azınlıklar ve sınır hattının belirlenmesi nedeniyle mühim ihtilaflar vardır.

Bahsi geçen sorunların çözümü kapsamında 2016 yılında mevcut Sırbistan Cumhurbaşkanı olan dönemin Başbakanı Alexander Vucic ve

Begüm AKKAYA

Hırvatistan Eski Cumhurbaşkanı Kolinda Grabar-Kitarović, altı maddelik bir deklarasyon imzalamıştır.[3] Buna rağmen 2016 senesinden sonra taraflar arasında çeşitli gerilimler yaşanmıştır. 2022 senesinde de Vucic'in Jasenovac toplama kampına yapmayı planladığı ziyaretin Hırvat yetkililer tarafından resmi olmayan kanallardan öğrenilmesi nedeniyle iki ülke arasında yaşanan diplomatik kriz bunun en bilinen örneğidir.[4]

Öte yandan 2023 yılının başında yaşanan gelişmeler, ikili ilişkiler açısından olumludur. Bu bağlamda Zagreb'de düzenlenen resepsiyonun akabinde Sırbistan ile Hırvatistan arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi ve iyileştirilmesi için ne yapılması gerektiğini belirlemek amacıyla Hırvatistan Dışişleri Bakanı Gordan Grlic Radman ile Sırbistan Dışişleri Bakanı Ivica Dacic, Başka'daki Büyük Prel etkinliğinin konuğu olarak bir araya gelmiştir.[5]

Yakın geçmişte yaşanan iki gelişme, Zagreb-Belgrad hattındaki münasebetlerin iyileşmesine yönelik somut adımların atıldığını göstermektedir. Bu gelişmelerden ilki, etnik bir Hırvat olan Tomislav Zigmanov'un 2022 yılında Sırbistan İnsan ve Azınlık Hakları ve Sosyal Diyalog Bakanı olarak atanmasıdır. İkinci gelişme ise Hırvat ve Sırp azınlıkların temsilcileri olarak Zigmanov ile Bağımsız Demokratik Sırp Partisi'nin (SDSS) Genel Başkanı Milorad Pupovac'ın Hırvatistan'daki Sırların ve Sırbistan'daki Hırvatların İşbirliğine Dair Bildirge'yi imzalamasıdır.[6] 5 Ocak 2023 tarihinde imzalanan bildirgenin azınlık karşıtı duyguları kınarken; iki ülkeyi çözülmemiş sorunları çözmeye teşvik eder nitelikte ifadeler içermesi oldukça mühimdir. Dolayısıyla söz konusu adım, taraflar arasındaki ilişkilerde gerilimi yükselten kritik bir sorunun giderilmesine katkı sağlamıştır.

Zagreb-Belgrad hattındaki normalleşmeyi önceleyen tüm bu hamlelerin yapılmasının Sırbistan'ın bölge politikasındaki değişimle ilişkili olduğu söylenebilir. Çünkü Belgrad'ın Priştine'yle yaşadığı ihtilaf, Avrupa Birliği'nin (AB) arabuluculuğu ve Sırbistan'ın AB entegrasyonu bağlamında bölgede sorun yaşadığı devletlerle ilişkilerini geliştirme yoluna gitmesi, yeni bir dış politika paradigmasına işaret etmektedir. Bu durumun aynı zamanda AB üyesi de olan Hırvatistan'la münasebetlere de yansıdığı ifade edilebilir.

Diğer taraftan Hırvatistan Cumhurbaşkanı Zoran Milanovic ile Hırvatistan Başbakanı Plenkovic'in zaman zaman ülkenin dış politikasını etkileyen görüş ayrılıklarının Sırbistan'a yönelik tutuma da yansıma ihtimali vardır. Fakat 2023 yılı içerisinde yapılan görüşmelerde her iki lider de işbirliği için bir yol bulmaları gerektiğini dile getirmektedir.[7] Söz konusu durum, Hırvatistan-Sırbistan ilişkilerinde katedilmesi gereken yolların farkında olunduğunu gözler önüne sermektedir.

Sonuç olarak Zagreb-Belgrad ilişkilerde olumlu bir atmosfer oluşmuştur. Bilhassa 2023 yılının Ocak ayında tarafların attığı adımlar, ilişkilerde normalleşmenin sağlanmasına yönelik ciddi bir iradenin bulunduğunu ortaya koymuştur. Ancak üst düzey devlet yetkililerinin de belirttiği gibi, iki ülkenin de tarihsel geçmişinden kaynaklanan görüş ayrılıkları vardır. Bu da normalleşme sürecini kırılganlaştırabilir.

[1] "Orthodox Christmas Warms Once Chilly Croatia-Serbia Ties", Balkan Insight, <https://balkaninsight.com/2023/01/06/orthodox-christmas-warms-once-chilly-croatia-serbia-ties/>, (Erişim Tarihi: 04.02.2023).

[2] "The Conflicts", IRMCT, <https://www.icty.org/en/about/what-former-yugoslavia/conflicts>, (Erişim Tarihi: 04.02.2023).

[3] "Declaration on Serbia-Croatia relations signed", European Western Balkans, <https://europeanwesternbalkans.com/2016/06/20/declaration-on-serbia-croatia-relations-signed/>, (Erişim Tarihi: 04.02.2023).

[4] "Diplomatic Spat Erupts Between Balkan Rivals Serbia, Croatia", VOA News, <https://www.voanews.com/amp/diplomatic-spat-erupts-between-balkan-rivals-serbia-croatia/6662540.html>, (Erişim Tarihi: 04.02.2023).

[5] "Шефовите на дипломатиите на Хрватска и Србија ветеја меѓусебна соработка за да се надминат проблемите од минатото", Sloboden Pечат, <https://www.slobodenpecat.mk/shefovite-na-diplomatiite-na-hrvatska-i-srbija-vetija-megjusebna-sorabotka-za-da-se-nadminat-problemite-od-minatoto/>, (Erişim Tarihi: 04.02.2023).

[6] "Leaders of Croat and Serb Minorities: Cooperation Has No Alternative", N1 info, <https://n1info.rs/english/news/leaders-of-croat-and-serb-minorities-cooperation-has-no-alternative/>, (Erişim Tarihi: 04.02.2023).

ANKASAM ANALİZ

İsveç'teki Aşırı Sağ Grupların Oluşturduğu Güvenlik Zafiyeti

İsveç, kendisini hoşgörü merkezi olarak lanse etmeye çalışan bir Avrupa devletidir. Bu bağlamda ülkede çeşitli siyasi gruplar varlık göstermektedir. Ancak sağcı gruplar, birçok açıdan tehdit unsuruna dönüşmektedir. Özellikle de son dönemde yaşanan bazı gelişmeler teyit eder niteliktedir. Örneğin aşırı sağcı politikacı Rasmus Paludan'ın İslam dininin kutsal kitabı olan Kur'an-ı Kerim'i yakması, sadece İslamiyet'e yönelik bir saldırı olmayıp; aynı zamanda

güvenlik noktasında birçok zafiyetin bulunduğunu ortaya koymaktadır.

İsveç'te sağcı grupların oluşturduğu tehdidi birçok açıdan değerlendirmek mümkündür. Öncelikle yaklaşık 10,5 milyonluk nüfusa sahip olan İsveç'in %20'sinin farklı etnik gruplardan oluştuğu vurgulanmalıdır. Bu %20'lik kesimin önemli bir kısmı, Müslüman ülkelerden gelmek-

Dr. Emrah KAYA
ANKASAM
Orta Asya Uzmanı

tedir.[1] Mesela 2019 yılına ait verilere göre ülkedeki en çok konuşulan ikinci dil Arapçadır.[2] Dolayısıyla İsveç'te önemli bir Müslüman nüfus bulunmaktadır. Pew Araştırma Merkezi'nin 2017 yılı verilerine dayanarak hazırladığı bir çalışmada İsveç'teki nüfusun %8,1'inin İslamiyet'e inandığı ifade edilmiştir.[3]

Söz konusu veriler, ülkedeki beyaz üstünlükçü ve aşırı sağcıların toplumun önemli bir kesimine karşı olduğunu göstermektedir. Üstelik sadece Müslümanların değil; Hristiyanlık dışındaki diğer dini gruplara mensup kişilerin de hedef alınma ihtimali vardır. Bu yüzden de İsveç, her ne kadar hoşgörü merkezi olmak istese de çeşitli etnik ve dini grupların tedirgin olduğu bir ülkeye dönüşmektedir. Bu tedirginliğin, Paludan gibi aşırı sağcı isimlerin kışkırtmalarıyla çatışmalara dönmesi de olasılık dahilindedir.

Stockholm yönetimi tarafından yapılan açıklamalara bakıldığında, Kur'an-ı Kerim'e düzenlenen saldırı kınanmaktadır. Lakin söz konusu saldırı bir nefret suçu içinde değerlendirilmemekte ve gerekli adımlar atılmamaktadır. Nitekim Paludan, yaptığı son açıklamada Kur'an-ı Kerim'e yönelik saldırılarını sürdürceğini belirtmiştir.[4] Böyle bir ortamda İsveç'teki çeşitli grupların radikalleşmesi mümkündür. Ayrıca dünyadaki çeşitli örgütlerin İsveç'te saldırı düzenlemesi ihtimali de ortaya çıkmaktadır.

Avrupa'da aşırı sağın yükseliş trendinde olduğu bilinmektedir. Beyaz üstünlükçü grupların saldırılarının arttığı bir dönemde ekonomik sorunları gerekçe olarak sunan aşırı sağcı gruplar, göçmen karşıtlığı gibi argümanları kullanarak iktidarlar üzerindeki baskıyı arttırmaktadır. Bu da liberal değerlerin yozlaşmasına ve önemsizleşmesine yol açabilir. Böylesi bir ortamda da Adolf Hitler benzeri faşist liderler ortaya çıkabilir. Yani yaklaşık 70 yıldır egemen olan liberal düzen yıkılabilir.

Diğer taraftan Batılı kaynaklar, bahse konu olan saldırının Rusya'nın bir hibrit savaş taktiği olduğunu savunmaktadır. Zira Rusya, Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü'nün (NATO) genişlemesinden rahatsızdır. Nitekim Paludan'ın Kur'an-ı Kerim'e saldırma eylemini Rus merkezli Russia Today ve Ruptly için çalışmış bir gazeteci olan Chang Frick'in organize ettiği öne sürülmektedir. Frick'in sosyal medya hesaplarında Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in resminin basılı olduğu tişörtü giydiği belirtilmekte ve böylece saldırı ile İsveç Hükümeti arasına çizgi çekilmeye çalışılmaktadır.[5]

Saldırının organize edilmesinde Frick'in rolü olsa da olmasa da yaşanan olaylardan hareketle, genelde Avrupa'daki özelde ise İsveç'teki sağcı grupların Rusya tarafından bir araç olarak kullanıldığı iddiaları daha güçlü bir zemin bulmaktadır. Çünkü İsveç, Rusya tehdidine karşı NATO'ya katılmak istediğini ifade etse de aşırı sağcılara olan hoşgörü politikası nedeniyle yabancı devletlerin faaliyet gösterdiği bir ülkeye dönüşmüştür. Bu durum, ilerleyen süreçte İsveç'in daha büyük saldırılarla ya da provokasyonlarla karşı karşıya kalmasına sebebiyet verebilir.

Bu noktada akıllara gelen bir diğer konu ise İsveç'in üyeliğinin NATO'nun güvenliğine mi; yoksa tehdit algılamasına mı katkı sağlayacağıdır. Zira İsveç, aşırı sağcı gruplar başta olmak üzere çeşitli radikal gruplar açısından "güvenli liman" konumundadır. Ülke, henüz bu grupların saldırılarını ülke içinde engelleme konusunda gerekli kapasiteye sahip değilken; NATO'ya girmesi durumunda ittifakı da istikrarsızlaştıracaktır. Bu yüzden de Stockholm'ün NATO'da güvenlik zafiyeti yaratabilecek bir aktöre dönüşebileceği ifade edilebilir. Yani NATO, İsveç üzerinden Rusya'nın açık bir şekilde operasyon alanı haline gelebilir.

Sonuç olarak, İsveç'teki aşırı sağcı grupların sadece farklı kimliklerin değerlerine saldırdığının düşünülmesi ve meselenin bu şekilde yorumlanması eksik bir okuma olacaktır. Çünkü bu grupların hem ulusal düzeyde hem Avrupa genelinde önemli bir güvenlik zafiyeti yarattığı aşikardır. Stockholm yönetiminin Paludan saldırısıyla alakası olmadığına dair propaganda süreci yürütülse de İsveç hem yeni saldırıları engellemek için önemler almamakta hem de tehdit olarak tanımlanan devletlerin uzantısı olarak hareket eden grupları etkisizleştirmektedir. Dahası nefret suçunu içeren bu hadiseyi ifade özgürlüğü çerçevesinde ele almaktadır. Bu nedenle de İsveç'in NATO'ya güvenlik noktasında katkıda bulunacağı söylene de büyük bir güvenlik zafiyeti yaratacağını öne sürmek mümkündür.

[1] "People and Society", CIA Factbook, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/sweden/#people-and-society>, (Erişim Tarihi: 27.01.2023).

[2] "Sweden", European Commission, <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/sweden/population-demographic-situation-languages-and-religions>, (Erişim Tarihi: 27.01.2023).

[3] "Europe's Growing Muslim Population", Pew Research Center, <https://www.pewresearch.org/religion/2017/11/29/europes-growing-muslim-population/>, (Erişim Tarihi: 27.01.2023).

[4] "Сжегший Коран радикал пригрозил Эрдогану новыми провокациями из-за Швеции и НАТО", Москва 24, <https://www.m24.ru/news/za-rubez-hom/27012023/544878>, (Erişim Tarihi: 27.01.2023).

[5] Roland Oliphant-Campbell MacDiarmid, "Kremlin-Linked Journalist Organised Quran-Burning at Turkish Embassy in Stockholm", The Telegraph, <https://www.telegraph.co.uk/world-news/2023/01/26/kremlin-linked-journalist-organised-quran-burning-turkish-embassy/>, (Erişim Tarihi: 27.01.2023).

ANKASAM ANALİZ

Rusya-Ukrayna Savaşı Sonrası Danimarka'nın Değişen Güvenlik Paradigması

24 Şubat 2022 tarihinde başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Avrupa güvenlik mimarisinde radikal değişikliklere yol açtığı bilinmektedir. Bu değişimden etkilenen bölgelerden biri de İskandinavya olmuştur. Nitekim Stockholm ve Helsinki yönetimleri, uzun yıllardır takip ettikleri tarafsızlık politikalarını terk edip Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne (NATO) başvurmuştur.

Öte yandan Danimarka'da da ülkenin güvenlik politikası konusunda mühim değişiklikler yaşanmaya başlamıştır. Henüz bahsi geçen savaş başlamadan önce Danimarka Başbakanı Mette Frederiksen, 10 Şubat 2022 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri (ABD) askerlerinin Danimarka topraklarına konuşanmasına izin verecek yeni savunma anlaşmasını görüşmeye başladıklarını açıklamıştır.

Söz konusu durum, son 70 yılda yabancı güçlerin asker konuşlandırmasına izin vermediği Danimarka'nın[1] güvenlik politikasında yaşanan değişimi göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Bu bakımdan savaş başlamadan kısa bir süre önce Danimarka'nın güvenlik paradigmasında son derece önemli değişiklikler yaşanmıştır.

Tüm bunlarla birlikte 6 Mart 2022 tarihinde Danimarka Başbakanı Mette Frederiksen, siyasi partiler arasındaki bir anlaşmaya göre, Kopenhag'ın NATO hedefi doğrultusunda 2033 yılına kadar gayri safi yurtiçi hasılasının (GSYİH) %2'sine ulaşana kadar savunma bütçesini kademeli şekilde arttıracığını açıklamıştır. Ayrıca Frederiksen, enerji politikasının yalnızca enerji siyaseti olmadığına dikkat çekmiş ve bunun bir anlamda güvenlik politikası olduğunu

**Cemal Ege
ÖZKAN**

ANKASAM Avrasya
Araştırma Asistanı

vurgulamıştır.[2] Bu bağlamda Danimarka, bahsi geçen savaşın ardından güvenlik politikasını yeniden gözden geçirmiş ve ülkenin savunması için daha fazla para harcamaya başlamıştır. Yani Koppenag yönetimi açısından savaşın en önemli sonuçlarından biri de NATO'yla olan uyumun artmasıdır.

Bununla birlikte mevzubahis savaşın ardından Danimarka'nın enerji politikasında da ciddi değişimler meydana gelmiştir. Zira Ukrayna'daki savaşa kadar Danimarka, doğalgaz ithalatının yaklaşık %75'ini Almanya vasıtasıyla Rusya tarafından sağlanan bir boru hattı üzerinden gerçekleştirmiştir. Diğer taraftan Kopenhag yönetimi, söz konusu savaştan sonra Rusya'ya olan doğalgaz bağımlılığını azaltabilmek için bir "Yenilenebilir Kalkınma Programı"nı duyurmuştur. Bu çerçevede Danimarka, 2035 senesine kadar elektrik üretiminin %97'sini yenilenebilir enerji vesilesiyle sağlamaya gayret edecektir.[3] Anlaşılacağı üzere Kopenhag yönetimi, enerjiyi de güvenlik politikası kapsamına almış ve bu doğrultuda hareket etmeye başlamıştır.

Öte yandan 1 Haziran 2022 tarihinde Danimarka'da gerçekleşen referandum sonucunda Kopenhag yönetimi, Avrupa Birliği'nin (AB) ortak güvenlik ve savunma politikalarına katılma kararı almıştır. Zira Danimarka halkının %67'si bu doğrultuda oy kullanmıştır. Oysa Danimarka, o tarihe kadar birliğin savunma ve güvenlik politikasının bir parçası olmayan tek AB üyesi niteliğini taşıyordu.[4]

Dolayısıyla bu durum, uzun yıllardır AB'ye daha fazla entegre olmaya soğuk bakan Danimarka'da yaşanan değişim ve dönüşümü göstermesi açısından önemlidir. Yani savaş, söz konusu ülkenin hem NATO'nun hem de AB'nin savunma siyasetine daha da eklenmesine yol açmıştır.

Diğer taraftan 1 Eylül 2022 tarihinde ABD'ye ziyaret gerçekleştiren dönemin Danimarka Savunma Bakanı Morten Bodskov, savaştan sonra oluşan yeni statükonun NATO'nun Arktik ve Baltık vurgusuyla "kuzeye" odaklanmasına yol açacağını öne sürmüştür. Bu kapsamda Bodskov, İsveç ve Finlandiya'nın NATO'ya üyelik başvurularına dikkat çekmiş ve böylece ittifakta "kuzeyin" önem kazanacağına vurgu yapmıştır. Üstelik Bodskov, Baltık Denizi'nde Rusya'yla yaşanan gerginliklerin yanı sıra Arktik coğrafyasının da ilerleyen süreçte daha fazla gerilimin yaşanacağı bir alana dönüşeceğini ifade etmiş ve Danimarka'nın da bunun merkezinde yer alacağına dikkat çekmiştir.[5]

Anlaşılacağı gibi, Danimarka'nın yeni güvenlik paradigmasında İskandinav ülkeleri arasındaki işbirliği mühim bir yer teşkil etmektedir. Bunun yanı sıra Kopenhag yönetimi, ilerleyen dönemde "Arktik'in NATO ile Rusya arasında daha büyük gerilimlere sebep olacağını düşünmekte ve bu nedenle kendisini merkeze alan güvenlik politikaları geliştirmektedir. Bu doğrultuda Danimarka'nın gelecekte

NATO içinde daha aktif siyasetler yürüteceği iddia edilebilir. Öte yandan Danimarka Hükümeti'nin 2022 senesinin Aralık ayında ülkedeki 11 resmi tatilden birini savunma harcamalarını arttırmak için iptal etmek istemesi, çeşitli tartışmalara yol açmıştır. Bu bağlamda hükümet, tarihi geçmiş 17. yüzyıla uzanan ve Paskalya'dan sonraki dördüncü Cuma gününe denk gelen "Büyük Dua Günü" adlı Hristiyan bayramında verilen resmi tatilin iptal edilmesini istemektedir. Kopenhag yönetimi, mevzubahis tatili iptal ederek bu parayı NATO kriterleri uyarınca GSYİH'sinin %2'si hedefine ulaşmak için kullanmak istemektedir. Böylelikle Kopenhag, 2033 senesinden önce, 2030 yılında söz konusu hedefe ulaşmayı arzulamaktadır. Lakin hükümetin bu hamlesine işçi sendikaları ve din adamları büyük tepki göstermektedir.[6]

Görüleceği üzere Ukrayna'daki savaş, Danimarka'nın sosyal yapısını bile etkilemiştir. Öyle ki; Kopenhag yönetimi, savunma bütçesini arttırabilmek ve NATO'nun %2'lik GSYİH hedefini tutturabilmek için "bir günlük" resmi tatilden vazgeçmeye hazırdır.

Ayrıca Danimarka'da son zamanlarda gündeme gelen bir başka konu da kadınların zorunlu askerlik yapmasına ilişkindir. Bu kapsamda Danimarka Savunma Bakanı Jakob Ellemann-Jensen, 26 Ocak 2023 tarihinde kadınların silahlı kuvvetlere dahil edilmesinin ülkenin NATO gereksinimlerini karşılamasına yardımcı olacağını belirtmiştir. Nitekim mevcut durumda ülkedeki kadınlar, gönüllü olarak orduya katılabilmektedir.[7] Dolayısıyla bu durum, bahsi geçen savaşın Danimarka'da ne denli etkilere yol açtığını göstermesi bakımından dikkate değerdir. Böylece Kopenhag yönetimi, Rusya-Ukrayna Savaşı'yla değişmeye başlayan yeni güvenlik paradigmasına kadınları da dahil etmeyi amaçlamaktadır.

Sonuç olarak Rusya-Ukrayna Savaşı'nın ardından Kopenhag, NATO'yla uyum çerçevesinde askeri harcamalarını GSYİH'sinin %2'sine çıkarma yönünde karar almış ve ülkedeki kadınlar için de askerliğin zorunlu hale getirilmesini önermiştir. Bununla birlikte Danimarka'nın güvenlik politikasında Arktik ve Baltıklar da daha önemli hale gelmiştir. Üstelik ülke, savunma noktasında NATO ve AB'yle uyumu arttıran politikalar yürütmeye başlamıştır. Bu kapsamda ilerleyen dönemde Danimarka'nın NATO'da daha aktif roller üstlenmeye başlayacağı öne sürülebilir.

[1] "The Danish Government Has Used Fear of Russia's Brutal War to Rush Through Major Policy Changes", Rosa Luxemburg Foundation, <https://www.rosalux.eu/en/article/2130.the-danish-government-has-used-fear-of-russia-s-brutal-war-to-rush-through-major.html>, (Erişim Tarihi: 08.02.2023).

[2] "Denmark to Increase Defense Spending And Phase Out Russian Natural Gas", Politico, <https://www.politico.eu/article/denmark-to-increase-defense-budget-and-phase-out-on-russian-natural-gas/>, (Erişim Tarihi: 08.02.2023).

ANKASAM ANALİZ

Blinken Niçin Yunanistan'ı Ziyaret Edecek?

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Dışişleri Bakanı Antony Blinken'in 21 Şubat 2023 tarihinde Yunanistan'ı ziyaret etmesi planlanmaktadır.[1] Söz konusu ziyaret, iki ülke arasındaki "Stratejik Diyalog"un bir parçası olarak gerçekleştirilecektir.

Hatırlanacağı üzere, "Stratejik Diyalog", 2018-2022 yılları arasında dönemin ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo ile dönemin Yunan

mevkidaşı Yorgos Katrougalos arasındaki etkileşimin bir parçası olarak gündeme gelmiştir. Dolayısıyla taraflar arasındaki ilişkilerin son beş yıldır önemli bir ilerleme kat ettiğini ifade etmek yanlış olmayacaktır.[2]

Bahse konu olan durum, Yunanistan'ın Washington yönetimi tarafından Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) doğuda yığınak

Dr. Doğan BAŞARAN
ANKASAM
AF-PAK Uzmanı

yaptığı temel ülke olarak konumlandırılmasıyla yakından ilişkilidir. Bir diğer ifadeyle Yunanistan, NATO'nun doğu sınırlarının savunulması konusunda özel önem verilen bir aktöre dönüşmüş durumdadır.

Diğer taraftan ABD, Rusya'ya karşı Akdeniz'in güvenliğinin sağlanması noktasında Atina'nın desteklenmesine önem veren bir yaklaşım içerisinde. Bu anlamda 24 Şubat 2022 tarihinde başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı'yla birlikte Yunanistan'a verilen önemin daha da arttığı görülmektedir. Bu durum ise ABD'nin Yunanistan'ı bölgedeki çıkarlarının korunması noktasında mühim bir partner olarak konumlandırmasını ve yığınak yaptığı bir askeri üs haline getirmesini gündeme taşırken; Atina yönetimi de Washington ve Batılı müttefikleriyle geliştirdiği ilişkiler ve özellikle de silah alışverişi sayesinde askeri modernizasyon sürecini hızlandırmakta ve bölgedeki uluslararası hukuka aykırı iddialarına destek sağlayacak bir caydırıcılık elde etmeye çalışmaktadır. Yani savunma ve güvenlik boyutunda karşılıklı kazan-kazan anlayışı doğrultusunda şekillenen iki tarafın da çıkarlarına uygun bir ilişki biçimi gelişmiştir.

Söz konusu ilişki, Atina yönetiminin enerji politikaları boyutunda bilhassa Doğu Akdeniz'deki uluslararası hukuka aykırı tezlerinde destek bulmasını da kolaylaştırmaktadır. Yani Yunanistan, enerji jeopolitiği bağlamında ABD'yle ilişkilerini bir fırsata çevirmekte ve azami kazanım elde etmenin yollarını aramaktadır. Üstelik bu kazanımlar, ABD'nin desteğiyle sınırlı kalmamakta; Washington yönetiminin yaklaşımı, Atina'nın ABD'nin müttefiklerinin desteğini kazanmasını da kolaylaştırmaktadır.

Bu noktada Dedeağaç'ın durumundan bahsedilmesi elzemdir. Zira Dedeağaç'ın ABD-Yunanistan ilişkilerinde hassas bir konumda olduğu ve bu nedenle de Blinken'in Atina ziyaretinde mutlaka Dedeağaç'taki durumun ele alınacağı düşünülmektedir. Çünkü halihazırda ABD, Dedeağaç'ı yığınak yaptığı kritik bir askeri üs haline getirmiştir. Yunanistan da güvenlik politikaları bakımından bahse konu olan durumdan memnundur. Dahası Dedeağaç, yalnızca güvenlik değil; enerji boyutunda da ön plana çıkmaktadır.

Bilindiği gibi Yunanistan, Rusya-Ukrayna Savaşı'nın başından itibaren Moskova yönetimini hedef alan yaptırımlarda ön plana çıkmakta ve bir enerji hub'u (merkezi) halinde gelmeye çalışmaktadır. Bu yüzden de Yunanistan'ın hem enerji üssü olmak hem de Doğu Akdeniz merkezli enerji projelerini uluslararası hukuka aykırı da olsa hayata geçirmek istediği söylenebilir. Atina, Dedeağaç'ı her iki girişimde de özellikle de LNG depoloma tesisleri noktasında bir enerji merkezine dönüştürme arzusu içerisinde. Bu kapsamda Blinken'in ziyareti vesilesiyle ABD'nin Yunanistan'a Dedeağaç konusundaki desteğini ortaya koyması muhtemel gözükmektedir. Bu yüzden de Blinken'in Yunan muhataplarıyla yapacağı görüşmelerde çeşitli enerji projelerinin gündeme gelmesi olasılık dahilindedir.

Atina yönetiminin savunma-güvenlik politikalarındaki silahlanma çılgınlığı bununla da sınırlı değildir. Zira Yunanistan, bölgedeki rakiplerine göre insansız hava araçları (İHA) teknolojisinde çok geridedir. Mevcut durumda ise ABD, MQ-9 Reaper İHA'larını Yunanistan'a konuşturmuştur. Larissa Hava Üssü'nde faaliyet gösteren İHA'ların NATO'nun Güneydoğu Avrupa'daki sınırlarını gözetleyeceği açıklanmıştır.[3]

Bahsi geçen açıklamanın Blinken'in Yunanistan ziyaretinin duyurulduğu bir döneme tekabül etmesi ise tesadüf olarak nitelendirilemez. Bilakis söz konusu gelişme, Larissa Hava Üssü'nün ardından Dedeağaç da dahil olmak üzere Yunanistan'ın çeşitli bölgelerine ABD'nin İHA konuşlandırabileceğine işaret etmektedir. Bu kapsamda taraflar arasında İHA satışına ilişkin bir anlaşma imzalanması da ihtimaller arasında yer almaktadır. Dolayısıyla Blinken'in ziyaretinde gündeme gelecek meselelerden birinin de Yunanistan'a İHA konuşlandırılması ve satılması ve hatta daha da ötesinde bu ülkenin hava savunma kapasitesinin güçlendirilmesine yönelik farklı adımların atılması olacağı öne sürülebilir.

Sonuç olarak Yunanistan, bölgede kendi çıkarlarına ulaşmak için uluslararası hukuka aykırı bir biçimde komşularının haklarını gasp etmeyi dahi göze almaktadır. Buna karşılık ABD ise Rusya'nın Akdeniz politikasının sınırlandırılması hedefine sahiptir. Ayrıca ABD'nin son dönemde Yunanistan'ı NATO'nun doğu sınırlarının savunulmasındaki kilit aktörlerden birine dönüştürme arzusu içerisinde olduğu anlaşılmaktadır. Enerji ise bu ilişkilerin çok daha ileri seviyelere taşınmasında anahtar görevi görmektedir. Bu nedenle de taraflar arasındaki "Stratejik Diyalog" genişleme ve derinleşme eğilimindedir. Blinken'in 21 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşmesi planlanan Yunanistan ziyaretinin de bu diyalogun gelişmesine hizmet edeceğini öne sürmek mümkündür.

[1] "Blinken to Visit Greece Feb 20-21, Report Says", Greek City Times, <https://greekcitytimes.com/2023/01/16/blinken-to-visit-greece-feb-20-21-report-says/>, (Erişim Tarihi: 27.01.2023).

[2] "Ο ρόλος της Αλεξανδρούπολης: Θα έχει η Βόρεια Ελλάδα ξανά την τιμητική της; Κρίσιμη και σημαντική η επίσκεψη του Μπλίνκεν στην Αθήνα", Hellas Journal, <https://hellasjournal.com/2023/01/o-rolos-tis-alexandroupolis-tha-echi-i-voria-ellada-xana-tin-timitiki-tis-krisimi-ke-simantiki-i-episkepsi-tou-blinden-stin-athina/>, (Erişim Tarihi: 27.01.2023).

[3] Constantine Atlamazoglou, "As Fighting Rages in Ukraine, the US is Sending Drones to Keep an Eye on Another Tense Corner of Europe", Business Insider, <https://www.businessinsider.com/us-mq9-drones-to-greece-amid-ukraine-war-turkey-tensions-2023-1>, (Erişim Tarihi: 27.01.2023).

ANKASAM ANALİZ

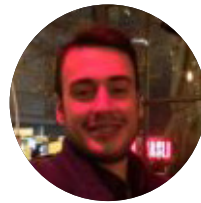
Avrupa Birliği ve Düzensiz Göç Karşıtı Faaliyetleri

Düzensiz göç, Avrupa Birliği'ni (AB) ve dünyayı yıllardır endişelendiren bir mesele olarak ön plana çıkmaktadır. Son yıllarda özellikle Arap Baharı olarak nitelendirilen dönem itibarıyla başlayan göç hareketlerinin Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkelerinden Batı'ya doğru ilerlediği görülmektedir. Tüm bu gelişmeler, geçmişte işçi alımı doğrultusunda dış ülkelere göç alan çeşitli AB ülkelerinin deneyimlediği meselelerdendir. Bu sebeple de AB, düzensiz göç dalgasından asgari şekilde etkilenmek için çeşitli adımlar atmıştır ve atmaya da devam etmektedir.

Bilhassa 2011 yılında Suriye'de patlak veren iç savaşın ardından milyonlarca Suriyeli, ülkelerini terk ederek çeşitli komşu ülkelere ya da Avrupa'ya doğru göç etmeye başlamıştır. Bu göçü engelleyebilmek için AB, çeşitli ülkelerle diploma-

tik anlaşmalar imzalamış ve göçün yoğunluğunu azaltmayı hedeflemiştir. Bu bağlamda AB, göçü sınırlandırarak kendi güvenliğini sağlamak istemiştir. 2019 yılında başlayan Covid-19 salgını, bir süreliğine düzensiz göç hareketlerini azaltmışsa da tam bir korunma sağlamamıştır. Bu yüzden AB, göçmenlerin yeniden ülkelere gönderilmesi konusunda çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Bu kapsamda birlik, 2021 yılında 340.500 yeni karar almıştır. Ancak söz konusu kararlardan yalnızca %21'i AB tarafından uygulanmıştır.

Öte yandan birlik, kendi vatandaşlarını güvence altına almak için çıktığı yolda kamuoyu desteğini de yanında bulundurmaktadır. Son zamanlarda aşırı sağ faaliyetlerin Avrupa'da ve dünyada yükseliş trendinde olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Avrupa ülkelerinde aşırı sağcı hükümetler ve

Mahmut Melih BOSTANCI

mültecileri ülkeden çıkarma vaadiyle göreve gelen liderler ön plana çıkmaktadır. Bu konuda en dikkat çeken isim İtalya Başbakanı Giorgia Meloni olmuştur.

Ayrıca Meloni, birçok konuşmasında göçmenleri ülke dışına yollayacağından bahsetmiştir. Bu sayede de İtalyan halkının oyunu alabilmeyi başarmıştır. Söz konusu durum, Avrupa'da aşırı sağ olaylarının artışta olduğunu kanıtlar niteliktedir. Göreve geldiği günden itibaren diğer devletler tarafından eleştirilen Meloni, temkinli davranarak dikkatleri başka yöne çekmeye çalışmaktadır.

Diğer taraftan Yunanistan ise son günlerde sınırlarında bir duvar örme faaliyetinde bulunmuş ve bu böylece düzensiz göçmen akışını kesmeye çalışmıştır. Yunanistan, uyguladığı politika sayesinde AB sınırını koruduğunun propagandasını yapmaktadır. Çünkü AB'ye dahil olan savaşa en yakın ülke Yunanistan'dır. Bu da İtalya ile Yunanistan'ın AB sınırlarını koruma çabası şeklinde yorumlanabilir. Aynı zamanda Yunanistan, sıklıkla botların batırılması ve kaçak göçmenlerin denizlerde ölüme terk edilmesiyle gündeme gelmektedir.

Bununla birlikte Avrupa Komisyonu, gelişmiş Avrupa ülkelerine iltica talebinde %50'lik bir artış yaşandığını öne sürmüştür. Bu kapsamda söz konusu komisyon, 2022 yılında Avrupa ülkelerine yapılan sığınma başvurusu sayısının 924.000 olduğunu belirtmiştir.[1] Ayrıca AB, düzensiz göçmenlerle alakalı yapılan denetlemelere, düzenlemelere ve işbirliğine uymayan ülkelere karşı bir yaptırım paketi de açıklamıştır.[2]

Hatırlanacağı üzere, Avrupa'ya gelen düzensiz göçmenlerin yalnızca %21'i kendi ülkelerine gönderilebilmiştir.[3]. Anlaşılabileceği gibi AB, sınır dışı etmek istediği mültecilerin kendi ülkelerine dönmelerini sağlama noktasında bu devletlerin faaliyetlerini denetim altına almayı hedeflemektedir. Bu kapsamda Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula Von der Leyen, iadeleri yoğunlaştırmaları gerektiğini belirterek menşei ülkelerle (Mısır, Pakistan, Fas, Tunus vb.) çeşitli geri dönüş anlaşmaları yapmak istediklerini açıklamıştır.[4]

Tüm bunların yanı sıra AB nüfusunun yaşlandığını ve birlik içerisinde iş gücüne olan ihtiyacın arttığını söylemek mümkündür. Bu yüzden de düzensiz göçmenlerin bir kısmı çeşitli iş kollarına entegre edilebilir. Bu doğrultuda Avrupa Mülteciler ve Sürgün Konseyi Direktörü Catherine Woollard, ekonomik göçmenler için çeşitli yolların bulunduğunu ve bu yollar için de 20 yıldır düşüşte olan ekonomik göç alımını arttırıcı faaliyetler geliştirilebileceğini öne sürmüştür.[5] Bu da AB'nin düzensiz göçmenlerin nitelsiz kesiminden rahatsızlık duyduğuna işaret etmektedir.

Sonuç olarak AB üyesi ülkeler, geçmiş deneyimlerine dayanarak düzensiz göç konusunda görece başarılı bir kriz yönetimi uygulamaktadır. Bu da ülkelerin yıllık bazda anlaşma imzaladıkları ve tampon bölge haline getirdikleri devletlere ya da Arap Baharı'na sınırdışı olan diğer aktörlere kıyasla çok daha sınırlandırılmış ve nitelikli bir göçü hedefledikleri anlamını taşımaktadır. Buna rağmen AB, gelen göçmenleri iade etmenin yanı sıra yeni göç alımlarını engelleme girişimlerinde de bulunmakta ve menşei ülkelerle işbirliği anlaşmaları imzalamaya çalışmaktadır. Buradan hareketle, Avrupa kamuoyunun desteği doğrultusunda AB üyelerinin göçmen konusuna yaklaşım- larını yükselen aşırı sağın etkisiyle şekillendirecekleri iddia edilebilir.

[1] Isabel da Silva, "Brussels Unveils Plan to Boost Returns of Irregular Migrants", Euronews, <https://www.euronews.com/my-europe/2023/01/24/brussels-unveils-plan-to-boost-returns-of-irregular-migrants>, (Erişim Tarihi: 27.01.2022).

[2] "Not Acceptable: EU Vows to Punish 'Uncooperative' Countries Over Migration", Euronews, <https://www.euronews.com/2023/01/27/not-acceptable-eu-vows-to-punish-uncooperative-countries-over-migration>, (Erişim Tarihi: 27.01.2022).

[3] Silva, a.g.m.

[4] "Not Acceptable: EU Vows to Punish 'Uncooperative' Countries Over Migration", Euronews, <https://www.euronews.com/2023/01/27/not-acceptable-eu-vows-to-punish-uncooperative-countries-over-migration>, (Erişim Tarihi: 27.01.2022).

[5] Silva, a.g.m.

ANKASAM ANALİZ

Sırbistan Dış Politikası: Vucic'in Denge Politikası

Balkan devletleri, etnik açıdan oldukça zengin ve heterojen devletlerdir. Bu özellik, bölgedeki kültürün ne kadar zengin olduğunu göstermektedir. Ancak söz konusu özelliğin tek getirisi bu değildir. Kuşkusuz bu demografik yapının avantajları olduğu gibi, birtakım dezavantajları da vardır. Farklı devletlere yayılmış halklar, bölgedeki devletlerin siyasi istikrarını bozduğu gibi zaman zaman egemenliklerine yönelik

çeşitli baskılara sebep olmaktadır. Geçmişten beri Sırp unsurlar, bölgede önemli nüfuz sahibi olmuştur. Günümüze bakıldığında ise bu etkinin arttığı anlaşılmaktadır. Rusya-Ukrayna Savaşı'yla birlikte devletler arasında çeşitli gerginlikler yaşanmış ve uluslararası sistem sorgulanmıştır. Bu konjonktürden Sırlar nedeniyle Balkanların etkilendiği görülmektedir.

Veli Can AKKAŞ

Tarihsel mirasa bakıldığında, Rus unsurların bölgedeki etkisi görmezden gelinemez. Nitekim savaşın ardından Balkanlar'daki devletlerin egemenliklerinden endişe duyduğu açıktır. Hal böyleyken gerginliğin diplomasiye yansması oldukça normaldir. Sırp milliyetçiliğinin görece etkili olduğu bölgede "Büyük Sırbistan" hayalini ifade eden söylemlerin kullanılması, gerginliğin dozunu arttırmaktadır. Bu konuda özellikle de Sırp Cumhuriyeti lideri Milorad Dodik'in açıklamaları, Sırlara yönelik olumsuz bir kamuoyu oluşturmakta ve barışçıl çözümlere dair endişe yaratmaktadır.[1]

Her ne kadar Avrupa Birliği'nin (AB) bölgedeki tesiri fazla olsa da Rus nüfuzu da yadsınamaz. Özellikle de Hırvatistan Cumhurbaşkanı Zoran Milanović'in Kosova'nın Sırbistan'dan çıkarıldığını ve 2014 senesinden beri Rusya'nın kışkırtıldığını söylemesi, AB'ye rağmen bölgedeki Rus etkisini gözler önüne sermektedir.[2]

Bununla birlikte son dönemde Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve AB'nin ortak çıkarları doğrultusunda bölgede bir karışıklık istemediği ve bu nedenle de oluşabilecek herhangi bir gerginlikte taraflara baskı yapmaktan çekinmediği görülmüştür. Zira güvenlik stratejilerinde ve dış politikalarında bütüncül bir yol izlemek isteyen bu iki büyük aktör, çeşitli problemler hasebiyle Rusya'nın hareket zeminini genişletmesini istememektedir.

Önceliğinin barışçıl çözümler olduğunu gösteren bu iki aktör, gerektiğinde zorlayıcı diplomasiyi de uygulayabileceğini göstermiştir. Taraflar, Kosova ile Sırbistan arasındaki dondurulmuş ihtilafı ve tanınmama sorununu, barışçıl yolla çözmek isterken; Kosova'nın ortaya atılan çözüme yaklaşmaması durumunda doğacak sonuçların hatırlatılması, bu baskıları gözler önüne sermektedir.[3]

Kosova ise ülkenin kuzeyindeki Sırların sahip oldukları varlıkların kaldırılmasını ve edinilen silahların teslim edilmesini istediğinden mevzu bahis sürece olumsuz yaklaşmaktadır. Ancak söz konusu baskılar, sadece Kosova'ya yönelik değildir. Üst otorite edasıyla hareket eden ABD ve AB, ilişkilerin normalleşmesine dair ortaya atılan çözümlerin reddedilmesi halinde, bunun sonuçlarına tarafların katlanması gerektiğini dile getirmektedir.[4]

Bölgede siyasi istikrarın sağlanması için çalışan başat aktörlerden olan ABD, AB'nin de desteğiyle önemli adımlar atmaktadır. Yetkililerin açıklamalarından hareketle, gerginliklerin çözümü için ABD'nin Sırp Belediyeler Birliği'ni savunduğu anlaşılmaktadır.[5] Bu çerçevede farklılıklardan doğabilecek sorunların önüne geçmek için gerek sivil gerekse de siyasi liderleri bir araya getirerek çeşitli diyaloglar geliştirmektedir.[6]

Sorunların çözümü hususunda çeşitli motivasyonlar bulunsa da Belgrad'ın sorunları sadece Priştine'yle değildir. Nitekim Dodik'in açıklamaları, Bosna Hersek'te de çeşitli endişeler uyandırmaktadır. Her ne kadar sorunlar diplomatik sınırlar içerisinde ABD'nin önderliğinde çözülmeye çalışılsa da Saraybosna yönetimi, Sırların ülkeye yönelik politikalarının egemenliğine gölge düşürdüğüne inanmaktadır. Bu yüzden de ABD'yle çeşitli görüşmeler gerçekleştirmektedir.[7] Yetkililerin açıklamaları, ilerleyen dönemlerde diyalog sürecinin ivme kazanacağı ve buna bağlı olarak da hakem işlevi gören ABD'nin nüfuzunun genişleyeceği şeklinde yorumlanabilir.

Görüldüğü üzere Sırbistan, siyasi yalnızlıktan kurtulmak maksadıyla çeşitli adımlar atmıştır. Bu doğrultuda Sırbistan, bölgesel ortaklıklar yoluyla Kuzey Makedonya'yla münasebetlerini geliştirmek istediğini göstermeye çalışmıştır. Böylece Belgrad'ın Sırların aleyhine oluşan uluslararası kamuoyunu kırmayı hedeflediğini ifade etmek mümkündür.[8] Sırbistan, farklılıklardan doğacak açık sorunların ortaya çıkmasını engellemek ve mevcut krizleri azaltmak maksadıyla Hırvatistan'la da ikili ilişkilerde atılacak adımlar noktasında uzlaşmıştır.[9]

Bahse konu olan diyalogların egemen bir devlet olarak Sırbistan'ın barışı ve işbirliğini vurgulamaya yönelik hamleleri olduğu söylenebilir. Ayrıca Saraybosna'ya yönelik açıklamalar, Belgrad'ın işbirliğine açık olduğunu ve iyi komşuluk ilişkileri çerçevesinde Bosna Hersek'in toprak bütünlüğüne saygı göstereceğini göstermektedir.[10] Tüm bunlara yönelik itici gücün ise Sırbistan'a yönelik baskıların şiddetini azaltmak olduğunu söylemek mümkündür.

ABD ve AB'nin her geçen gün baskısını arttırması nedeniyle Vucic, daha fazla dayanamamıştır. Nitekim ülkesine karşı uygulanacak siyasi ve ekonomik yaptırımların önüne geçmek için Vucic'in daha ılımlı politikalara yöneldiği ve keskin çizgilerden kaçındığını anlaşılmaktadır.

AB'nin ülkeye sağladığı imkanlar düşünüldüğünde, Vucic'in bunlara sırtını dönemediği iddia edilebilir. Vucic'in bu tavrı ise Christopher Hill tarafından Sırbistan'ın yüzünü batıya dönmesi şeklinde yorumlanmaktadır.[11]

Gerginlikleri en az zararla sonlandırmak isteyen Vucic, Kosova'nın NATO'ya kabul edilmesi gündeme gelince AB'nin Rusya'ya yönelik yaptırım baskısına daha fazla direnç gösterememiştir. Ancak istenilen tepkiyi ortaya koymak yerine stratejik bir açıklamada bulunmayı tercih etmiştir. Sırp lider, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'e saygı duyduğunu; fakat hizmet ettiği tek ülkenin Sırbistan olduğunu dile getirmiştir.[12]

Tüm bu bilgiler doğrultusunda Rusya'yla ilişkilerin bozulacağı yönünde bir kamuoyu oluşmuştur. Ancak Kremlin Sözcüsü Dmitri Peskov'un ülkeye yönelik baskıları anladığını ve taraflar arasındaki ilişkileri daha da geliştirmeyi umduklarını söylemesi, bu beklentilerin aksini göstermektedir.[13] Dolayısıyla Belgrad-Moskova hattındaki ilişkilerin bozulması beklenmemektedir.

Sonuç olarak ABD ve AB'nin Sırbistan'a yönelik baskılarının işe yaradığını söylemek mümkündür. Burada altı çizilmesi gereken nokta ise Vucic'in başarılı bir denge politikası izlediğidir. Belgrad'ın benimsediği bu tutumun baskıları azaltması beklenirken; Sırbistan'a yeni manevra alanları da sağlayacaktır.

[1] "Dodik, Kosova ile ilgili Açıklamalarıyla Vučić'in İşini Daha da Zorlaştırıyor", Vijesti NI, <https://ninfo.ba/vijesti/dodik-svojem-izjavama-o-kosovu-samo-otezava-stvari-vucicu/>, (Erişim Tarihi:29.01.2023).

[2] "Milanović: Kosova Sırbistan'dan Çıkarıldı, Şimdi Ruslar da Aynısını Yapıyor", Al Jazeera, <https://balkans.aljazeera.net/videos/2023/1/30/milanovic-kosovo-je-izuzeto-iz-srbije-sad-rusi-rade-isto>, (Erişim Tarihi:30.01.2023).

[3] "Kosova için Avrupa Planını Kabul Etmemenin Sonuçlarına İlişkin Uyarılar", Al Jazeera, <https://balkans.aljazeera.net/videos/2023/2/3/upozorenja-na-posljedice-neprihvatanja-evropskog-plana-za-kosovo>, (Erişim Tarihi: 03.02.2023).

[4] "ZSO Hakkında Kurti: Kosova Anayasasına Aykırı Tek Etnikli Bir Topluluk Oluşumu", Al Jazeera, <https://balkans.aljazeera.net/videos/2023/1/27/kurti-o-zso-formiranje-jednoetnicke-zajednice-protivno-ustavu-kosova>, (Erişim Tarihi: 27.01.2023).

[5] "ABD Büyükelçiliği: Kurti ve Osmani, ZSO'nun Oluşumuna İlişkin Tartışmaya Katıldıklarını Doğruladı", Tanjug, <https://www.tanjug.rs/srbi-politika/11380/ambasada-sad-kurti-i-osmani-potvrdili-ucesce-u-raspravi-o-formiranju-zso/vest>, (Erişim Tarihi: 30.01.2023).

ANKASAM ANALİZ

Rusya-Pakistan Yakınlaşmasında Enerji Faktörü ve Afganistan

Rusya ile Pakistan, Asya kıtasının farklı iki bölgesinde bulunan devletlerdir. İki ülkenin arasında Orta Asya bölgesi ve Afganistan bulunmaktadır. Söz konusu devletlerin ilişkileri Pakistan'ın bağımsızlığını kazandığı dönemlere kadar dayanmaktadır. Sovyetler Birliği, Pakistan'da çeşitli enerji projeleri gerçekleştirirken; tarımsal konularda da işbirliği gelişmiştir. Ancak Afganistan'a Sovyetler Birliği'nin düzenlediği müdahale sürecinde taraflar arasındaki ilişkiler sekteye uğramıştır.

Ayrıca Sovyetler Birliği ile Hindistan arasındaki yakın münasebetlerin Pakistan'ı rahatsız ettiği söylenebilir. 1990 yılından sonraki dönemde dünya yeniden şekillenirken; Rusya ile Pakistan arasındaki ilişkiler de bundan etkilenmiştir. Söz konusu tarihten itibaren Rusya, tekrar bir yükselen bir güç olma stratejisi geliştirmiş ve Sovyetler Birliği'nden kalan ilişkilerin mirasını kullanmaya yoğunlaşmıştır. Lakin Rusya'nın Hindistan'la ve Pakistan'ın Batı'yla olan ilişkileri, taraflar arasındaki yakınlaşmayı yavaşlatmıştır. Ancak

Dr. Emrah KAYA
ANKASAM
Orta Asya Uzmanı

2015 yılından sonraki dönemde Pakistan'ın Çin'le yakınlaştığı süreçte İslamabad-Moskova hattında da ilişkilerin geliştiği söylenebilir.[1] Bununla birlikte ikili ilişkileri etkileyen faktörlerden biri de Rusya-Ukrayna Savaşı'dır. Bilindiği gibi Rusya, Avrupa pazarından uzaklaşınca Asya pazarına yönelmiştir. Bu durum, enerji ihtiyacı olan ülkeleri Moskova nazarında değerli kılmıştır. Zira Pakistan da Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru da dahil olmak üzere gerçekleştirdiği çeşitli projeler ve artan nüfusu sebebiyle enerjiye olan ihtiyacıyla ön plana çıkmaktadır. Nitekim taraflar arasında savaştan önce de enerji konusunda işbirliği geliştirmeye yönelik bazı adımların atıldığı bilinmektedir. Fakat savaşın ardından bu süreç hız kazanmıştır.

Hatırlanacağı üzere 2015 yılında Moskova ve İslamabad, ithal edilen sıvılaştırılmış doğalgazın (LNG) Pencap Eyaleti'nde bulunan elektrik santrallerine ulaştırılması için gereken 1100 kilometrelik boru hattının inşa edilmesi konusunda anlaşmıştır. Ancak bu proje, Batı'nın uyguladığı yaptırımlar nedeniyle sekteye uğrarken; yakın geçmişte yeni gelişmeler yaşanmıştır.

2022 yılının Eylül ayında Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ile Pakistan Başbakanı Şahbaz Şerif, Özbekistan'ın kadim şehri Semerkant'ta düzenlenen Şanghay İşbirliği Örgütü zirvesinde görüşmüştür. Putin, görüşme sırasında Pakistan'a boru hattıyla doğalgaz göndermek istediklerini ve Kazakistan ile Özbekistan'ı kastederek hattın bir kısmının hazır olduğunu söylemiştir.[2]

Putin'in bu teklifi daha sonra tekrar gündeme gelmiştir. Çünkü Rusya-Ukrayna Savaşı nedeniyle Asya pazarına odaklanan Rusya, yaptırımların etkisini kırmaya ve ekonomik kazanımlarını arttırmaya çalışmaktadır. Bu noktada Pakistan, Rusya için önemli bir pazardır. Zira ülkedeki enerjinin %46'sı ithal edilmektedir. Enerji ihtiyacının artmaya devam edeceği de bilinmektedir. Ülkenin %25'inin enerjiye ulaşmada sıkıntı yaşadığı da düşünüldüğünde, Pakistan'ın enerji ihtiyacı ve taşıdığı pazar potansiyeli daha net görülmektedir.[3] Dolayısıyla taraflar arasındaki ilişkilerin güçlenmesi sayesinde Rusya, yeni bir pazara kavuşurken; Pakistan da ucuz enerjiye ulaşma imkanı elde etmektedir.

Nitekim 19 Ocak 2023 tarihinde Rusya Enerji Bakanı Nikolay Shulginov, beraberindeki heyetle birlikte İslamabad'ı ziyaret etmiştir. Ziyarette ele alınan konuların başında Pakistan'a indirimli petrol ve doğalgaz ihracatı gelmiştir. Bu bağlamda karşılıklı ekonomik ve ticari ilişkileri geliştirme hedefi de masaya yatırılmıştır. 29 Ocak 2023 tarihinde ise Pakistan Dışişleri Bakanı Bilawel Butto Zerdari, Rus mevkidaşı Sergey Lavrov'un davetiyle Moskova'yı ziyaret etmiştir. İki günlük ziyarette enerjinin önemli bir başlık olacağı düşünülmektedir.[4]

Rusya açısından Orta Asya-Afganistan üzerinden Pakistan'la kurulacak olan coğrafi bağın bir diğer hedefi de Hindistan'a enerji gönder-ebilmektir.[5] Zira Ukrayna Savaşı'ndan sonra Yeni Delhi, enerji konusunda Moskova'nın en önemli müşterileri arasına girmiştir. Hindistan'a en az maliyetle gönderilecek olan enerji hem Yeni Delhi'nin hem de Moskova'nın çıkarlarına uygundur. Bu süreçte İslamabad yönetimi de yeni ekonomik kazanım elde edecektir. Ayrıca Türkmenistan-Afganistan-Pakistan-Hindistan (TAPI) ve Trans Afgan Ulaştırma Koridoru'nun hayata geçirilmesi de kolaylaşacaktır.

Rusya ile Pakistan arasındaki coğrafi bağlantının tesis edilmesi, ancak Orta Asya ile Afganistan üzerinden geçecek bir hatla mümkündür. Orta Asya'da bulunan hatlar, Rus gazının bir noktaya kadar taşınmasına hizmet edecektir. Lakin Afganistan'daki kısım önemli bir boşluk oluşturmaktadır. Bu yüzden de iki stratejinin gündeme geleceği öngörülebilir: Ya en kısa zamanda Orta Asya'dan Pakistan'a uzanan bir doğalgaz boru hattı inşa edilecek ya da tankerlerle taşımacılık gerçekleştirilecektir. Boru hattının inşası, uzun bir zaman dilimi gerektirmektedir. Tankerlerle taşımacılık ise daha maliyetli bir yöntemdir.

Söz konusu engelin çözülmesine dair en önemli konulardan biri Afganistan'da barış ve istikrar ortamının sağlanmasıdır. Rusya ve Pakistan, Afganistan'dan ABD'nin çekilmesini desteklemiştir. Ancak bölgede terör tehdidinin güçlenmesi, devletleri rahatsız etmektedir. Rusya, görece Afganistan'a uzak olsa da Pakistan'la coğrafi bir bağlantı kurma ve enerji hattı inşa etme noktasında geliştirilecek projelerin güvenliği nedeniyle bölgesel güvenlik tehditlerinden etkilenebilir.

Sonuç olarak Afganistan, kuzey-güney güzergahında Rusya ve Pakistan için önemli bir merkez olurken; bu durum, Moskova ile İslamabad'ın Afganistan'a yönelik ortak politika ve strateji belirleme ihtimalini arttıracaktır. Ayrıca Rusya'nın Afganistan üzerinden Pakistan ve Hindistan'a enerji göndermesi de bölgedeki kazan-kazan dinamiklerini olumlu etkileyecektir. Çünkü hem Pakistan hem de Hindistan, Rusya'nın sunduğu ucuz enerjiden yararlanmaya çalışacaktır. Elbette bu noktada Rusya'nın Kazakistan ve Özbekistan'a "gaz birliği" teklifinde bulunmasının amacı da daha iyi anlaşılmaktadır.

[1] "Pakistan-Russia Relations", Embassy of Pakistan, Moscow, <http://parepmoscow.com/en/pakistan-russia-relations/>, (Erişim Tarihi: 30.01.2023).

[2] "Putin Says Pipeline Gas Supplies to Pakistan are Possible, Part of Infrastructure in Place", Reuters, <https://www.reuters.com/world/putin-says-pipeline-gas-supplies-pakistan-are-possible-part-infrastructure-place-2022-09-15/>, (Erişim Tarihi: 30.01.2023).

[3] "Pakistan's Reliance on Energy Imports Due to Lack of Investment in Domestic Exploration – ADB", Arab News, <https://www.arabnews.pk/d%C3%BC%C4%9F%C3%BCm/2221231/pakistan>, (Erişim Tarihi: 30.01.2023).

[4] Syed Irfan Raza-Anwar Iqbal, "Bilawal Lands in Moscow on Two-Day Official Visit", DAWN, <https://www.dawn.com/news/1734335>, (Erişim Tarihi: 30.01.2023).

[5] M.K. Bhadrakumar, "Russia's Gas Union Eyes Pakistan, India", News Click, <https://www.newsclick.in/russias-gas-union-eyes-pakistan-india>, (Erişim Tarihi: 30.01.2023).

ANKASAM ANALİZ

Güney Asya Güvenlik Denkleminde Rusya-ABD Rekabeti

Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Afganistan'dan çekilmesi, Güney Asya'nın bölgesel güvenlik dinamiklerinde ciddi değişimlere neden olmuştur. Bölgede oluşan güç boşluğu, yerel radikal yapıların ve aşırılıkçı hareketlerin faaliyetlerini arttırmalarını beraberinde getirmiştir. Bunun neticesinde bölgedeki terör eylemlerinde artışlar meydana gelmiştir. Son olarak 30 Ocak 2023 tarihinde Afganistan'ın başkenti Ka-

bil'de bir patlama meydana gelmiştir.[1] Ayrıca 31 Ocak 2023 tarihinde Pakistan'ın Peşaver Eyaleti'nde bir camiye terör saldırısı düzenlenmiş ve saldırıda hayatını yaklaşık 100 kişi hayatını kaybetmiştir.[2]

İki ülkede meydana gelen terör saldırıları gerek İslamabad'ın gerekse de Taliban'ın karşı operasyonları hızlandırmasını beraberinde getirmiştir.

Şeyma KIZILAY

Saldırıları konusunda terör örgütü Devlet'ül Irak ve Şam'ın (DEAŞ) sözde Horasan Emirliği (ISKP) ve terör örgütü Tehrik-i Taliban Pakistan (TTP) ön plana çıkmaktadır. Halihazırda TTP, Pakistan'da ve ISKP ise Afganistan'da eylem yapmaktadır. Ancak terör örgütü DEAŞ'ın Pakistan'da da saldırılar düzenlediği ve varlık gösterdiği bilinmektedir. Nitekim 2022 yılının Mart ayında örgüt, Pakistan'daki son saldırıya benzer bir cami saldırısı düzenlemiştir.[3]

Terör örgütü TTP ile İslamabad yönetimi arasındaki ateşkesin sona ermesinin ardından örgüt, faaliyetlerini yoğunlaştırmıştır. Söz konusu durum, bir yandan Pakistan'ın ulusal güvenliğine yönelik ciddi tehditler oluştururken; diğer taraftan da Taliban-Pakistan ilişkilerinde gerilimin artmasına sebebiyet vermiştir. Bu noktada Rusya ve ABD'nin İslamabad ve Taliban yönetimlerinin söz konusu örgütlerle mücadelelerinde etkin olmaya çalıştığı görülmektedir.

Pakistan Hükümeti, TTP'nin saldırılarını arttırmasına karşı sert güçle karşılık verileceği ve operasyon yapılacağı açıklamalarında bulunmuştur. Yeni bir müzakere sürecinin ise gündemde yer almadığı görülmektedir. Nitekim Pakistan Ulusal Güvenlik Konseyi Toplantısı sonrasında karşı operasyonların başlatılacağına dair açıklamalarda bulunulmuştur. Öncesinde de ordu tarafından 2022 yılının Ağustos ayında Hayber Pahtunhva ve Belucistan bölgelerine yönelik operasyonlar yapılacağı beyan edilmiştir.

2023 yılıyla birlikte bu konuya daha fazla önemiyet gösterilmeye başlanmıştır. Zira saldırı oranları da artış göstermiştir. İslamabad merkezli bir düşünce kuruluşu olan Pakistan Çatışma ve Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü'nün (PICSS) istatistiklerine göre saldırıların sayısı, 2022 yılının Aralık ayında Kasım ayına kıyasla %44 artmıştır.[4] Bu kapsamda, 2 Ocak 2023 tarihinde Pakistan İçişleri Bakanı Rana Sanaullah, Pakistan'ın Afganistan topraklarında terör örgütü TTP kamplarını yok etme hakkı olduğunu ifade etmiştir.[5] Söz konusu durum, Taliban ile İslamabad arasındaki gerilimi tırmandırmıştır.

Washington yönetimi de yaptığı açıklamalarla İslamabad'ın yanında olduğunu ve bu operasyonları destekleyeceğini duyurmuştur.[6] Ülkenin ulusal güvenlik konusunda atacağı adımlara yönelik destek ifadeleri, ABD-Pakistan ilişkilerinin de boyutunu gözler önüne sermektedir. Şahbaz Şerif'in Pakistan Başbakanı olmasıyla birlikte taraflar arasında daha ılımlı ve geliştirilmeye yönelik bir ilişki dinamiği ortaya çıkmıştır. Olası bir operasyon durumunda Washington'un destek vereceği yönündeki açıklamalar, ABD'nin Güney Asya politikasında İslamabad'ı önemseyeceğini göstermektedir.

Pakistan, Washington'un Afganistan politikası konusunda da kritik bir rol oynamaktadır. İslamabad, sınır ötesi operasyon girişiminde bulunmamışsa da bu destek açıklamaları önemlidir. Operasyon konusunda ise İslamabad'ın kısa vadede bu yönde bir adım atmayacağı öngörülebilir.

Diğer taraftan Pakistan ve Afganistan'a ziyaretlerini arttıran bir ülke olarak Rusya'nın son zamanlarda öne çıktığı görülmektedir. Rusya ile Pakistan arasındaki ilişkiler, özellikle de enerji alanında yükselen bir ivmeye sahiptir.

Hatırlanacağı üzere, 2022 yılının Kasım ayında Pakistan Petrol Bakanı Musadik Malik, Moskova'ya ziyarette bulunmuş; 17 Ocak 2023 tarihinde ise bir Rus delegasyonu İslamabad'a ziyaret gerçekleştirmiştir. Taraflar arasındaki petrol ve sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG) alışverişi geliştirilmek istenmektedir. Bununla birlikte Rusya, Türkmenistan-Afganistan-Pakistan-Hindistan Doğalgaz Boru Hattı'yla (TAPI) ilgilendiğini de göstermiştir. Buna ek olarak Pakistan'ın indirimli fiyattan petrol alması da gündemdedir. Rusya'nın Afganistan Özel Temsilcisi Zamir Kabulov'un 12-13 Ocak 2023 tarihlerinde Kabil'e yaptığı ziyaret de dikkat çekmiştir. Bu ziyaretin ardından Pakistan'a da bir giden Kabulov, Rusya'nın Afganistan ve Pakistan'la ilişkilerini geliştirdiğini gözler önüne sermiştir.

Söz konusu gelişmeler, İslamabad ile Taliban arasındaki gerginliklerde Moskova'nın yapıcı bir rol üstlenmeye çalıştığı iddiasını gündeme getirmiştir. Kabulov'un iki ülkeyi peş peşe ziyaret etmesi ve 25 Ocak 2023 tarihinde Rusya ve Pakistan'ın Taliban'la "pratik bir angajman" gereğini vurgulamaları bunu kanıtlar niteliktedir.[7]

Enerji bağlantılarının güvenli bir şekilde sağlanması ve Taliban'la diyalogun geliştirilmesi noktasında Rusya'nın terörle mücadelede DEAŞ'a karşı birlikte hareket etme önerisini gündeme getirmesi mümkündür. Nitekim terör örgütü DEAŞ'ın Rusya karşıtı faaliyetler içerisinde olduğu da bilinmektedir. Bununla birlikte Rusya, bölgedeki istikrarsızlığın artmasından ve DEAŞ'ın faaliyetlerinden ABD'yi sorumlu tutmaktadır. Bu yüzden de Moskova, terörle mücadelede işbirliği kapsamında Islamabad ve Taliban'la diyalogunu artırarak Washington'a karşı bölgesel üstünlük elde etme amacı gütmektedir.

ABD'nin adımları da Rusya'nın etkisinden rahatsız olunduğunu ortaya koyar mahiyettedir. Kabulov'un ziyaretlerinden kısa bir süre sonra, 31 Ocak 2023 tarihinde, ABD'nin Afganistan Özel Temsilcisi Tom West, Islamabad'da ziyarette bulunmuştur.[8] Afganistan merkezli gelişmelerin gündemde olduğu bir görüşme gerçekleştirilmişse de Islamabad-Washington diyalogu da ele alınmıştır.

ABD, Pakistan'ın Rusya'yla olan enerji işbirliğine olumsuz yaklaşmamaktadır. Ancak taraflar arasındaki yakınlığın kendi aleyhine olacak şekilde gelişmesini de istememektedir. Rusya'nın Afganistan-Pakistan hattında artan varlığına karşı kontrolü sağlamak adına birtakım hamleler yapmaktadır. Söz konusu ziyareti de bu doğrultuda ele almak mümkündür.

Netice itibarıyla Afganistan-Pakistan denkleminde, Moskova-Washington rekabetinin arttığı ifade edilebilir. Bu rekabet, güvenlik ve terörizm kapsamında şekillenmektedir. Rusya, Taliban'ın terör örgütü DEAŞ'la mücadelesi üzerinden; ABD ise Islamabad'ın terör örgütü TTP'yle mücadelesi aracılığıyla nüfuzunu arttırma arzusundadır. Bu kapsamda terörle mücadelede işbirliği temelli ortaklıkların gelişeceği öngörülebilir.

[1] "Explosion Reported in Kabul on Monday Evening", Mehr News, <https://en.mehrnews.com/news/196842/Explosion-reported-in-Kabul-on-Monday-evening>, (Erişim Tarihi: 01.02.2023).

[2] "Pakistan Mosque Blast: 100 Confirmed Dead in Marathon Search of Rubble", BBC, <https://www.bbc.com/news/world-asia-64462321>, (Erişim Tarihi: 01.02.2023).

[3] "Death Toll Climbs to 63 in Pakistan's Deadly Daesh Mosque Attack", Daily Sabah, <https://www.dailysabah.com/world/asia-pacific/death-toll-climbs-to-63-in-pakistans-deadly-daesh-mosque-attack>, (Erişim Tarihi: 01.02.2023).

[4] "December 2022 Saw Highest Number of Terror Attacks in a Single Month", The News, <https://www.thenews.com.pk/print/1026266-december-2022-saw-highest-number-of-terror-attacks-in-a-single-month>, (Erişim Tarihi: 01.02.2023).

[5] "Pakistan Says Will Target TTP on Afghan Soil, Taliban say would not let Anyone Attack Islamic Emirate", Wio News, <https://www.wionews.com/south-asia/pakistan-says-will-target-ttp-on-afghan-soil-taliban-says-things-can-be-resolved-by-dialogue-548657>, (Erişim Tarihi: 01.02.2023).

[6] "U.S. Signals Support for Pakistan Against Resurgent Terror Threats", Asia Nikkei, <https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/U.S.-signals-support-for-Pakistan-against-resurgent-terror-threats>, (Erişim Tarihi: 01.02.2023).

[7] "Russia, Pakistan Discuss 'Practical Engagement' With Afghan Taliban", VOA, <https://www.voanews.com/a/russia-pakistan-discuss-practical-engagement-of-afghan-taliban/6934082.html>, (Erişim Tarihi: 01.02.2023).

[8] "US Envoy to Afghanistan Arrives in Islamabad", The News, <https://www.thenews.com.pk/print/1036026-us-envoy-to-afghanistan-arrives-in-islamabad>, (Erişim Tarihi: 01.02.2023).

ANKASAM ANALİZ

NATO'nun Güney Kore ve Japonya Açılımı

Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) Genel Sekreteri Jens Stoltenberg, Transatlantik güvenlik ittifakının bölgedeki kilit ortaklarıyla bağlarını güçlendirmek maksadıyla 29 Ocak-1 Şubat 2023 tarihleri arasında Güney Kore ve Japonya'yı ziyaret etmiştir.[1] Ukrayna'daki savaşın yanı sıra Çin ve Kuzey Kore'yle ilgili güvenlik sorunlarını görüşen Stoltenberg, Pasifik'in güvenliğine bundan sonra daha fazla destek vermeyi taahhüt etmiştir. Fakat bunun karşılığında NATO'nun da Pasifik'teki müttefiklerinden beklentileri vardır. O da Ukrayna'daki savaşta Avrupa'nın yanında yer almaları ve Rusya'ya karşı ortak bir duruş sergilemeleridir.

Bilindiği üzere, 2022 yılının Aralık ayında Güney Kore, diğer Batılı müttefiklerin yolundan giderek Hint Pasifik Strateji Belgesi'ni yayımlamış ve bölgesel güvenlik meselelerinde tüm dünyanın işbirliği kurabileceği "Küresel Pivot Ülke" olduğunu belirtmiştir. Bundan kısa süre önce ise Japonya, Ulusal Savunma ve Güvenlik Strateji-si'nde bölgesel tehditlerle mücadele etmek için Amerika Birleşik Devletleri'yle (ABD) olan koordinasyonunu artıracaklarını açıklamış ve ortak müdahale yeteneklerini geliştireceğini vurgulamıştır.

Dr. Cenk TAMER
ANKASAM
Asya-Pasifik
Uzmanı

Yine 2022 senesinin yaz aylarından itibaren Güney Kore, Japonya ve ABD arasındaki ortak tatbikatlara yeniden başlanmıştır. Bu yakınlaşmanın ortaya çıkmasında Güney Kore’de bahar aylarında yaşanan iktidar değişikliği etkili olmuş ve Yoon Suk-yeol yönetimi, Washington’la ilişkilerini düzeltmeye ve daha sıcak bağlar geliştirmeye yönelmiştir. Bunun da etkisiyle Güney Kore ile Japonya arasındaki diyalog da gelişmiş ve tarihsel anlaşmazlıkların çözümü konusunda da pozitif bir atmosfer oluşmuştur. Nihayetinde her iki ülke, Kuzey Kore ve Çin’den kaynaklanan güvenlik risklerinin etrafında bir araya gelmeye başlamıştır.

Daha geniş bir perspektiften bakıldığında, Çin’in uluslararası arenada daha iddialı hale gelmesi sebebiyle Batı’nın güvenlik gündemi de değişmeye başlamıştır. Rusya’nın Ukrayna’daki savaşı ve Pekin’in Moskova’ya olan desteğini sürdürmesi, Çin’in teknolojik araçlarla Avrupalı devletlerin kritik altyapılarına ulaşma tehlikesi ve Tayvan’la birleşme hedeflerini sert güçle gerçekleştirme arzusu, Batı’nın güvenlik tehditlerini daha geniş yorumlamasına katkıda bulunmuştur.

Bu süreçte Kuzey Kore’nin kıtalararası balistik ve hipersonik dahil olmak üzere gerçekleştirdiği füze denemeleri, Japonya ve Güney Kore başta olmak üzere bölgesel güvenliği tehlikeye atan diğer gelişmeler olmuştur. Bu korkular nedeniyle Asya-Pasifik’teki aktörler hem kendi aralarındaki savunma işbirliklerini güçlendirme yoluna gitmiş hem Batı’nın sunduğu güvenlik garantilerinden yararlanmayı gündemlerine almıştır.

Batılı aktörler ise Çin ve Kuzey Kore kaynaklı tehditlerin Ukrayna-Rusya Savaşı gibi tüm dünyayı etkisi altına alacağını düşünerek küresel bir güvenlik konseptine daha sıcak bakmaya başlamıştır. Batı ve Asya-Pasifik güçleri arasında ortaya çıkan bu fikir birliği, küresel güvenlik anlayışının gelişmesine katkıda bulunmuştur. Bunun da etkisiyle, 2022 yılının Haziran ayında Madrid’de gerçekleşen NATO Zirvesi’ne Güney Kore, Japonya, Avustralya ve Yeni Zelanda liderleri de ilk kez gözlemci olarak katılmıştır. Böylece Avrupa ve Asya-Pasifik’in güvenlik gündemleri arasında bir uyum yakalanmaya başlanmıştır.

Küresel güvenlik anlayışını en güçlü şekilde savunan aktör ise İngiltere olmuştur. Bilhassa İngiltere Dışişleri Bakanı Liz Truss’ın yoğun baskıları sonucunda NATO’nun Pasifik’teki sorunlarla ilgilenmesi gerektiği görüşü ön plana çıkmıştır. ABD ve İngiltere’nin yoğun ısrarları neticesinde NATO’nun yeni stratejik konseptinde Çin, ilk kez bir tehdit unsuru olarak zikredilmiştir. Dolayısıyla NATO ülkelerinin Çin’le mücadele etmesi için meşru bir gerekçe hazırlanmaya çalışılmıştır. Fakat NATO Şartı’ndaki kolektif savunmayla ilgili 5. maddesinin Pasifik ve Tayvan için uygulanması yasal olarak mümkün değildir. NATO Şartı’nın 6. maddesi, ittifakın görev alanının Atlantik Okyanusu ve Yengeç Dönencesi’nin kuzeyinde kalan bölgeler olduğu açıkça

belirtmektedir.[2] Öyleyse NATO, Pasifik için doğrudan bir koruma sağlayamaz.

Stoltenberg’in Güney Kore ve Japonya ziyaretlerindeki amaç, NATO’nun Pasifik’e olan desteğini yinelemek ve karşılığında Avrupa’ya daha fazla destek toplamaktır. Buna göre; eğer Japonya ve Güney Kore gibi ülkeler, Ukrayna’daki savaşta Avrupa’ya daha fazla destek olursa, bunun karşılığında Çin ve Kuzey Kore tehditlerine karşı NATO’dan destek bulabileceklerdir. Bu noktada daha tehlikeli olan husus, Asya-Pasifik’in güvenliğinin derinden ve geri döndürülemez şekilde bozulmasıdır. Bölgede Çin, Kuzey Kore veya Rusya’dan kaynaklanan tehditlere karşı koyabilecek caydırıcı bir kolektif savunma örgütü yoktur.

Açıkçası ABD, İngiltere ve diğer Avrupa devletleri olmadan, bölgede söz konusu “üç büyük tehdide” karşı koyabilecek daha büyük bir koalisyon/ittifak kurabilmek neredeyse imkansızdır. Daha net bir ifadeyle, bölgenin en güçlü aktörleri olarak kabul edilebilecek Hindistan, Japonya, Avustralya ve Endonezya gibi aktörlerin toplam savunma kapasiteleriyle Çin, Kuzey Kore ve Rusya’ya karşı koyabilmeleri mümkün görünmemektedir. Bu, Asya-Pasifik için önemli bir güvenlik boşluğu anlamına gelmektedir. Söz konusu devletlerin, Batılı büyük güçlerin yardımı olmadan bölgesel güvenliğini korumakta başarısız olacaklarına kesin gözüyle bakılmaktadır. Bu gerçeklikten hareketle Japonya ve Güney Kore gibi aktörler, bölgesel güvenliğe yardımcı olması için NATO’dan belirli garantiler almayı düşünmektedir.

Japonya’nın G7 Dönem Başkanlığı’nı üstlendiği 2023 yılı içerisinde Avrupalı aktörlerin güvenlik gündeminin de Ukrayna’dan Çin’e doğru kaymaya başlayacağı düşünülmektedir. ABD ve Japonya’nın çabaları sonucunda NATO, Avrupalı aktörleri Asya-Pasifik’teki sorunların içine çekmeye çalışmaktadır. Bu, aslında Avrupa’nın savaşı değildir. ABD’nin küresel hegemonyasını sürdürebilmek için Çin’e karşı yürüttüğü bir mücadeledir. Fakat Washington, peşinden Avrupa’yı da sürüklemek istemektedir. Bunun için de NATO’yu bir araç olarak kullanmaya çalışmaktadır.

Sonuç olarak dünyanın güvenlik gündemi, Asya-Pasifik’e doğru kaymaktadır. Avrupa’nın güvenliğine destek olan ABD, bunun karşılığında Asya-Pasifik’te Çin’e karşı ortak bir cephe kurma arzusundadır. NATO da bu eğilime uygun olarak kendisine bölgede yeni partnerler aramaktadır. Kuzey Kore ve Çin’den tehdit algılayan Japonya, buna en uygun ortak gibi görünmektedir. Güney Kore de Kuzey Kore’den gelen nükleer tehditler karşısında NATO’nun önemli ve yegane caydırıcılık kaynağı olacağını düşünmeye başlayabilir.

[1] “Nato Cements Ties with South Korea, Japan As Security Challenges Mount”, SCMP, <https://www.scmp.com/week-asia/politics/article/3207863/nato-cements-ties-south-korea-japan-security-challenges-mount>, (Erişim Tarihi: 27.01.2023).

ANKASAM ANALİZ

Rusya-Ukrayna Savaşı ve Gürcistan’ın Artan Kazanımları

Kafkasya’nın kritik devletlerinden biri olan Gürcistan’ın önemi, Rusya-Ukrayna Savaşı’nın başından itibaren jeopolitik, jeostratejik ve jeoekonomik açıdan artmıştır. Bu bağlamda Tiflis yönetimi, savaşa dahil olmasa da kazanan devletler arasında gösterilebilir. Zira Gürcistan, ekonomik ve siyasi kazanımlarını arttırmış ve güvenlik noktasında önemli bir rahatlama yaşamıştır.

Hatırlanacağı üzere Rusya, 2008 yılında Gürcistan’la girdiği savaştan başarıyla çıkmıştır. Söz konusu durum, Gürcü toplumunda önemli sorunlar oluştururken; Moskova’nın desteğiyle Güney Osetya ve Abhazya’nın sözde bağımsızlık ilan etmesi, psikolojik bir baskıya neden olmuştur. Zira Rusya, siyasi, ekonomik ve askeri kapasitesini göstererek psikolojik üstünlük elde etmiştir. Ancak Ukrayna’da Rus Ordusu’nun yaşadığı

Dr. Emrah KAYA
ANKASAM
Orta Asya Uzmanı

kayıpların, Gürcistan'da olumlu bir hava yarattığını söylemek mümkündür. Gürcistan, Rusya'ya karşı psikolojik üstünlük elde edemese de Moskova'nın yaşadığı zorlu sürecin Gürcü toplumuna moral verdiği söylenebilir.

Diğer taraftan Rusya'nın batı sınırlarına yoğunlaşması, güneyine verdiği önemin azalmasına yol açmıştır. Zira dünyada en çok tartışılan konulardan biri, Moskova'nın post-Sovyet coğrafyada azalan nüfuzudur. Gürcistan'ın da bundan olumlu bir şekilde faydalandığını söylemek mümkündür.

Ukrayna'daki savaşla beraber Rusya'ya uygulanan yaptırımlar, Avrupa ile Rusya arasındaki enerji ticaretini tarihin en düşük seviyelerinden birine düşürmüştür. Bu noktada Avrupa devletleri, Rusya'ya olan bağımlılığının yarattığı enerji krizini aşabilmek için yeni alternatiflere yönelmiştir. Bu alternatiflerin arasında öne çıkan bölgeler ise Hazar Havzası ve bu bağlamda Kafkasya ve Orta Asya'dır. Söz konusu bölgelerdeki enerji kaynaklarının Avrupa'ya aktarılması sürecinde Gürcistan, kilit bir konumda yer almaktadır.

Gürcistan hem limanları hem de Bakü-Tiflis-Ceyhan ve TANAP ile TAP'ı da kapsayan Güney Gaz Koridoru gibi projelerle bulunduğu güzergah itibarıyla Avrupa'ya enerji transferindeki ana üslerdendir.

Orta Koridor ve Kuşak-Yol Projesi kapsamında düşünüldüğünde, Gürcistan'ın konumu daha büyük bir önem kazanmaktadır. Çünkü Orta Asya ile Avrupa arasındaki coğrafi engelin kaldırılmasında önemli bir rol oynayan Gürcistan, mühim bir köprü görevi üstlenmektedir. Bunu bölgesel entegrasyon süreçleri açısından atılan adımlarda da görmek mümkündür.

Çin perspektifinden bakıldığında ise Ukrayna'daki savaş nedeniyle Rusya üzerinden geçen Kuzey Koridoru'nun tıkanması ve Tayvan Krizi ile Güney Asya'daki istikrarsızlık yüzünden Güney Koridoru'nun güvensizleşmesi, Pekin'i Orta Koridor'a yönlendirmiştir.

Bu bağlamda Kuşak-Yol Projesi'ni istikrarlı ve güvenli bir güzergahtan geçirmeye özen gösteren Çin, Orta Koridor'da Gürcistan'la olan ilişkilerine ivme kazandırmıştır. Nitekim Çin'in Gürcistan'daki limanlara olan ilgisi, her geçen gün artmaktadır.[1] Ayrıca 21 Eylül 2022 tarihinde Gürcistan Başbakanı Irakli Garibashvili ile önceki Çin Dışişleri Bakanı Wang Yi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu vesilesiyle New York'ta yaptıkları görüşmede ikili münasebetlerin daha da güçlendirileceği mesajını vermiştir.[2]

Tüm bunların yanı sıra Ukrayna'daki savaş başladıktan sonra Rusya'nın Orta Asya devletleriyle arasında bazı gerginlikler yaşanmıştır. Bu gerginliklerden biri de Astana-Moskova hattında gerçekleşmiştir. Rusya, bunun üzerine teknik konuları gerekçe göstererek Hazar Boru Hattı Konsorsiyumu (CPC) üzerinden Kazakistan'ın gerçekleştirdiği petrol ihracatını durdurmuştur. Bunun üzerine Kazakistan, Hazar Denizi üzerinden Kafkasya'ya yönelmiştir. Nihayetinde Kazakistan'ın Gürcistan limanlarını kullanarak Karadeniz üzerinden gerçekleştirdiği petrol ve rafine ürün ihracatı, bir önceki yıla göre on kat artmıştır.[3] Söz konusu gelişme, Gürcistan'ın kazanımlarını arttırmış ve ülke, Orta Asya için de önemli bir limana dönüşmüştür.

Gürcistan, Rusya'yla sorunlu ilişkilere sahip olsa da günümüzde bir denge politikası izlemektedir. Zira bunu Ukrayna'da yaşanan savaşta da görmek mümkündür. Gürcistan, söz konusu savaşta taraf olamamaya çalışırken; Garibashvili, Ukrayna'nın Gürcistan'dan Rusya'ya karşı ikinci bir cephe açılmasını istediğini açıklamıştır. Gürcü lider ise ikinci bir cephe açılmasına karşı çıkmaktadır.[4] Ayrıca Gürcistan, savaş nedeniyle Ukrayna'ya insani yardım gönderirken;[5] askeri yardım göndermeye karşı çıkmaktadır.[6]

Sonuç olarak Gürcistan'ın savaşın devam etmesini istediği söylenebilir. Çünkü savaş sahasında zorlu bir süreçten geçen ve ekonomik kaynaklarını savaşa aktaran Moskova'nın zayıflaması, Tiflis'in çıkarlarına uygundur. Bununla birlikte Gürcistan, Rusya'ya karşı cephe almasa da Avrupa'ya enerji ulaştırma sürecine katılarak çeşitli kazanımlar elde ederken hem enerji krizinin hafiflemesinde hem de savaşın sürmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu noktada da Gürcistan, Rusya'nın yıpranmasına doğrudan olmasa da dolaylı şekilde katkı sunmaktadır. En önemlisi de savaşla birlikte Gürcistan'ın jeopolitik, jeostratejik ve jeoekonomik kazanımlarının Avrupa, Orta Asya ve Çin boyutuyla artmış olmasıdır.

[1] Irina Arabidze, "China in Georgia-A Developing Relationship", China Observers, <https://chinaobservers.eu/china-in-georgia-a-developing-relationship/>, (Erişim Tarihi: 03.02.2023).

[2] "Prime Minister Irakli Garibashvili of Georgia Meets with Wang Yi", Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/202209/t20220923_10770195.html, (Erişim Tarihi: 03.02.2023).

[3] "Kazakhstan's Oil and Refined Products Exports via Georgian Ports Jump Tenfold in 2022", Hellenic Shipping News, <https://www.hellenicshippingnews.com/kazakhstans-oil-and-refined-products-exports-via-georgian-ports-jump-tenfold-in-2022/>, (Erişim Tarihi: 03.02.2023).

[4] "Ukraine Tried to Pressure Georgia Into Joining Fight Against Russia-PM", Russia Today, <https://www.rt.com/russia/566780-ukraine-georgia-second-front-russia/>, (Erişim Tarihi: 03.02.2023).

[5] "Humanitarian Aid to Ukraine, Help for Ukrainians Stranded in Georgia Among Georgian Government's Support Initiatives Since Russian Invasion", Agenda, <https://agenda.ge/en/news/2022/584>, (Erişim Tarihi: 03.02.2023).

[6] "Georgia's Prime Minister Rules Out Military Assistance to Ukraine", European Pravda, <https://www.eurointegration.com.ua/eng/news/2022/12/7/7152051/>, (Erişim Tarihi: 03.02.2023).

ANKASAM ANALİZ

Japonya'nın Ukrayna Politikası

Japonya Başbakanı Fumio Kishida, doğru koşullar yerine getirildiği takdirde Ukrayna Cumhurbaşkanı Vladimir Zelenski'yle görüşmek için Kiev'i ziyaret etmeyi düşüneceğini belirtmiştir.[1] Savaşın patlak vermesinden bu yana Ukrayna'ya insani yardımda bulunan ve silah-mühimmat tedarik eden Japonya, gelinen noktada bu desteğini daha ileri bir seviyeye taşımayı arzulamaktadır. Bu ziyarete henüz karar verilmemiştir. Ancak Tokyo yönetimi, Ukrayna'ya daha fazla destek olabilmeyi ve Batı'yla dayanışmasını göstermenin yollarını aramaktadır.

Batılı demokratik ülkelerden biri olarak kabul edilen Japonya, Rusya'nın Ukrayna'ya saldırdığı ilk günden itibaren savaşla ilgili politikalar geliştirmekte ve bunları tutarlı şekilde sürdürmekte zorlanmıştır. İlk başlarda tarafsız bir tutum sergilemeye çalışan ve tarafları düşmanlığı sona erdirmeye çağıran Tokyo, zaman geçtikçe Batı'nın Moskova'ya karşı uyguladığı ekonomik yaptırımlara katılarak safını belli etmeye başlamıştır. Bunun üzerine Rusya, Kuril Adaları Meselesi nedeniyle Japonya'yla yürütülen barış görüşmelerini durdurmuştur. Bunun gerekçesi olarak da Moskova, Tokyo'nun Ukrayna'yla ilgili

Dr. Cenk TAMER
ANKASAM
Asya-Pasifik
Uzmanı

Batı'nın yaptırımlarına katılmasını ve düşmanca tavır sergilmesini sebebi ise Washington'la olan güvenlik anlaşmalarıdır. Japonya, göstermiştir. Rusya'yla diyalogun tamamen kopmasıyla birlikte ABD'nin desteği sebebiyle Rusya'nın kendisine saldırmayacağını bilmektedir. Bu yüzden Kışida, Kiev'i ziyaret ederek Moskova'yı daha fazla provoke etmenin herhangi bir olumsuz sonucunun olmayacağını düşünmektedir.

Bunun bir üst aşaması ise Hint-Pasifik'te kolektif bir savunma ittifakı kurmak veya NATO'yla entegre bir caydırıcılık yaratmaktır. İlk etapta Japonya, Güney Kore ve Hindistan'la diyalogun güçlendirilmesi için çabalayan NATO, Hint-Pasifik'te yeni ortaklıklar oluşturma arzusu içerisindedir. Japonya da bu girişimin temel sacayağını teşkil etmektedir.

Japonya'nın Ukrayna politikasını uluslararası kamuoyunda Rusya'yla ilgili oluşan genel eğilimden bağımsız değerlendirmek de doğru olmayacaktır. Hindistan ve Çin de dahil olmak üzere Rusya'nın en yakın müttefikleri, Ukrayna'daki savaşın bir an önce bitmesini isterken; Batı, kendini bu savaşta avantajlı görmektedir. Yani Batı'nın son silah yardımlarıyla birlikte Ukrayna'nın bu savaşta kazanacağına olan inanç artmıştır. Tokyo ise kazanan tarafa desteğini yineleyerek savaş sonrasında mühim kazanımlar elde etmeyi planlamaktadır. Bu, büyük dünya savaşlarının sonuna doğru sembolik anlamda savaşa katılan ve böylece Amerikan yardımlarından faydalanma fırsatını elde eden ülkelerin durumuna benzemektedir.

Tokyo'nun Ukrayna'daki savaşta Batılı aktörlere olan desteğini yinelemesinin sebebi, yakın çevresinde sürekli büyüyen güvenlik sorunlarıdır. Uzun vadede söz konusu riskler karşısında Batı'dan destek bekleyen Japonya, buna mukabil olarak Kiev'e daha fazla destek verme zorunluluğunu hissetmektedir. Kışida'nın Kiev'i ziyaret düşüncesi de bununla ilgilidir. Burada Japonya, esas olarak "Batı'nın yanındayız" mesajı vermek istemektedir. Tokyo, Moskova'yla daha fazla kutuplaşma arayışında değildir. Fakat bu ziyaret, kaçınılmaz olarak Rusya ile Japonya arasındaki gerilimi tırmandıracaktır.

Hatırlatmak gerekirse, Ukrayna'daki savaş devam ederken İngiltere Başbakanı Boris Johnson da Kiev'i ziyaret etmişti. Bu ziyaret, İngiltere'nin Rusya'ya meydan okuması olarak algılanmıştı. Mevcut durumda Japonya, aynı adımı atmaya çalışmaktadır. Böylece Tokyo, Batı'nın Rusya'ya karşı verdiği savaşa daha fazla müdahil olacaktır. Aslında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve İngiltere'nin istediği de budur. Rusya'nın dikkatini Uzak Doğu'ya çevirmesini sağlayarak Ukrayna'da yenilgiye uğratmak. Bu anlamda Japonya, Batılı güçlerin ve özellikle de ABD ve İngiltere'nin Rusya'ya karşı savaşında vekil bir aktör olarak konumlanmaktadır.

Japonya'yı Ukrayna'daki savaşa daha fazla kanalize etmek için Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) Genel Sekreteri Jens Stoltenberg, 31 Ocak 2023 tarihinde Tokyo'yu ziyaret etmiştir.[2]Avrupa'nın güvenliğinin Uzak Doğu'yla yakından bağlantılı olduğunu söyleyen Stoltenberg,[3] bu sözlerle Japonya'nın karşı karşıya olduğu güvenlik tehditlerini hatırlatarak Tokyo'dan destek istemiştir. Bunu, Batı'nın Japonya'yla pazarlığı olarak da yorumlamak mümkündür. Dolayısıyla NATO, Ukrayna'ya destek karşılığında Japonya'ya belirli güvenlik-koruma garantileri verebilir. Halihazırda Tokyo'nun Kiev'e destek verme noktasında bu kadar istekli ve cesur olmasının

[1] "Japan PM Kishida to Consider Visiting Ukraine If Right Conditions Met", Kyodo News, <https://english.kyodonews.net/news/2023/01/6c104d716dc4-urgent-japan-pm-kishida-to-consider-visiting-ukraine-if-conditions-met.html>, (Erişim Tarihi: 01.02.2023).

[2] "NATO Chief Urges Closer Ties with Japan to Defend Democracy", ABC News, <https://abcnews.go.com/International/wireStory/nato-chief-firmer-ties-japan-defend-democracy-96781800>, (Erişim Tarihi: 01.02.2023).

[3] Aynı yer.

ANKASAM ANALİZ

Özbekistan-Singapur İlişkileri: Çok Yönlü İşbirliği İçin Beklentiler

Özbekistan Cumhurbaşkanı Sayın Şevket Mirziyoyev, 17 Ocak 2023 tarihinde Singapur'u ziyaret etmiş ve Singapur Cumhurbaşkanı Halime Yakub ve Singapur Başbakanı Lee Hsien Loong'la temaslarda bulunmuştur.[1] Bu görüşmeler sırasında iki ülkenin cumhurbaşkanları tarafından ilişkilerin derinleştirilmesine karar verilmiştir. Bunun yanı sıra iki lider, politik yaşamın demokratikleştirilmesine yönelik reformlar noktasında işbirliği olanaklarını da değerlendirmiştir. Mevzubahis işbirliği, devlet idaresi için personel eğitimini, yeşil teknoloji alanını, şehir planlama konusunu ve iletişim sektörünü kapsamaktadır.

Bu noktada belirtmek gerekir ki; iki ülke arasında 5.600 kilometreden fazla mesafe bulunmasına rağmen Özbekistan ile Singapur arasında birçok alanda işbirliği bulunmaktadır. Bu yüzden de taraflar arasındaki ilişki dinamik bir biçimde devam etmektedir.

Günümüzde Özbekistan, inovasyon meselesine önem vermektedir. Bu bağlamda, ekonomik özgürlük, seyahat güvenliği ve biyoteknolojilerin geliştirilmesi konularında dünya sıralamasında lider konumda bulunan Singapur, Taşkent yönetiminin ehemmiyet atfettiği bir partneridir.

Aidana BAKTYBEK KYZY

Nitekim Singapur ile Özbekistan arasındaki işbirliği, karşılıklı güven ve saygı temelinde gelişmiştir. Düzenli iletişim sayesinde siyasi temaslar en üst seviyede sürdürülmektedir. Bu bağlamda parlamentolar ve kurumlar arası ilişkiler de istikrarlı bir şekilde gelişmektedir. Uluslararası örgütler de söz konusu münasebetlere katkıda bulunmaktadır.

Singapur, Özbekistan tarafından bilhassa Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu'nda başlatılan "Orta Asya Bölgesinde Barış, İstikrar ve Sürdürülebilir Kalkınma için Bölgesel ve Uluslararası İşbirliğinin Güçlendirilmesi" (2018), "Eğitim ve Dini Hoşgörü" (2018), "Orta Asya'da Sürdürülebilir Turizm ve Sürdürülebilir Kalkınma" (2019), "Aral Denizi Bölgesi'nin Çevresel İnovasyon ve Teknoloji Bölgesi İlan Edilmesi" (2021) ve yakın zamanda kabul edilen "Orta Asya'da Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Ulaşılmasının Hızlandırılması'nda Parlamentoların Rolünün Güçlendirilmesi" konulu kararları desteklemiştir. Özbekistan da Singapur'un çeşitli girişimlerini desteklemiştir.[2]

Nitekim Sayın Mirziyoyev'in Singapur'a gerçekleştirdiği resmi ziyaret esnasında ikili işbirliğinin durumunu ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Öncelikle taraflar arasında olumlu bir ilişkinin bulunduğu belirtilmiştir. Nitekim Singapur'dan Özbekistan'a yapılan doğrudan yatırımların toplam 700 milyon dolar olduğu bilinmektedir. Bu yüzden de iki ülkenin birçok alanda işbirliğini geliştirmek istediği vurgulanmıştır.[3]

Ayrıca Sayın Mirziyoyev, kısa vadede Singapur'la işbirliği yapılabilecek beş temel alanı ana hatlarıyla ortaya koymuştur.[4] Bunlardan ilki, insan sermayesinin geliştirilmesi ve kamu yönetimi için yüksek nitelikli personel yetiştirilmesidir. Lee Kuan Yew Kamu Politikası Okulu'yla yönetim, kentsel gelişim, altyapı geliştirme, dijital dönüşüm, inovasyon, eğitim ve sağlık alanlarında kamu görevlilerinin eğitimi ve mesleki gelişimi için ortak bir program uygulanması konusunda anlaşmaya varılmıştır. Buna ek olarak, Özbekistan Kamu Yönetimi Akademisi'nde Singapur'un önde gelen uzmanlarının katılımıyla devlet memurlarına yönelik yoğun bir eğitim programı da başlatılacaktır.

İkinci alan ise Singapur'un Özbekistan'daki özelleştirme süreçlerine dahil edilmesidir. Bu bağlamda taraflar, Özbekistan'daki büyük işletmelerin özelleştirilmesine Singapur şirketlerinin dahil olmasını görüşmüşlerdir. Taraflar, halka arzların başlatılması ve yabancı yatırımların çekilmesi amacıyla kamu iktisadi teşebbüslerinin dönüştürülmesi ve yeniden yapılandırılması için ortak bir yatırım fonu oluşturulmasını da önermiştir. Bu çerçevede kuruluş sermayesi 500 milyon dolar olan bir Özbek-Singapur yatırım şirketi kurulması konusunda anlaşmaya varılmıştır.[5]

Üçüncü öncelik ise gelişmiş "yeşil" teknolojilerin ve dijital çözümlerin kullanımının artırılmasıdır. Singapur'un dijitalleşme başarılarının yanı sıra yeşil kalkınma için ülkenin inovasyon teknolojilerinden yararlanma fırsatları tartışılacaktır.

Dördüncüsü ise kentsel altyapı ve iletişim ağlarının geliştirilmesidir. Bu doğrultuda kentsel planlama, inşaat, çevre düzenlemesi ve belediye hizmetleri konularında işbirliği kararlaştırılmıştır. Buna yönelik ilk adım, Özbekistan'da altyapı ve sanayi projelerinin uygulanması maksadıyla ortak bir tasarım ve mühendislik merkezi kurulmasına ilişkin anlaşmanın imzalanmasıdır.

İşbirliğinin beşinci boyutunda taraflar, ortak projeleri teşvik ederek yatırımları desteklemenin ve karşılıklı ticareti genişletmenin önemini vurgulamıştır. Bu kapsamda müşterek çalışılabilecek alanlar, liderler tarafından değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak, coğrafi mesafeye rağmen Özbekistan ile Singapur arasındaki ilişkiler gelişmektedir. Mevzubahis ziyaret de ikili münasebetlerdeki genişleme ve derinleşme eğiliminin süreceğine işaret etmektedir. Bu işbirliğinin reform süreçlerinden ekonomik işbirliğine, uluslararası örgütlerden dijitalleşmeye kadar pek çok alanda yürütüleceği ifade edilebilir.

[1] "Узбекистан и Сингапур договорились о сотрудничестве по 5 направлениям", Gazeta.Uz, <https://www.gazeta.uz/ru/2023/01/17/singapore/>, (Erişim Tarihi: 30.01.2023).

[2] "Узбекистан-Сингапур: перспективное сотрудничество на пути к прогрессу и процветанию", UzDaily, <https://www.uzdaily.uz/ru/post/74874>, (Erişim Tarihi: 30.01.2023).

[3] Aynı yer.

[4] "Узбекистан и Сингапур договорились о создании совместной инвестиционной компании с уставным капиталом \$500 млн", Podrobno, <https://podrobno.uz/cat/economic/uzbekistan-i-singapur-dogovorilis-o-sozdanii-sovmestnoy-investitsionnoy-kompanii-s-ustavnym-kapitalo/>, (Erişim Tarihi: 30.01.2023).

[5] Aynı yer.

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) bünyesinde faaliyet gösteren ve uluslararası hakemli dergi olan Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi'nin son sayısı yayımlanmıştır. Academic Keys, ASOS Index, CEEOL, Cite Factor, DRJI, Index Copernicus, İdeal Online, Research Bible, Sindex ve TÜBİTAK DERGİPARK veri tabanları tarafından taranan dergimize aşağıdaki bağlantı üzerinden ulaşabilirsiniz.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ CİLT VI , SAYI II

BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) bünyesinde faaliyet gösteren ve uluslararası hakemli dergi olan Bölgesel Araştırmalar Dergisi'nin son sayısı yayımlanmıştır. Academic Keys, ASOS Index, CEEOL, Cite Factor, DRJI, Index Copernicus, İdeal Online, Research Bible, Sindex ve TÜBİTAK DERGİPARK veri tabanları tarafından taranan dergimize aşağıdaki bağlantı üzerinden ulaşabilirsiniz.

ANKASAM BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ CİLT VI , SAYI II

